

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204922

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

to T82

Accession No T 1115

V 46 N

or

సంపాదన సమయము.

Book should be returned on or before the date last marked below

---

శ్రీ రస్తు.

నందునిచరిత్రము

భక్తిరసనాటకము.

వేదము పేంకటాచలయ్యగారిచే

బ్రహ్మతము.

చెన్నపురి.

గావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

బ్రకటితము.

1928

ముద్రాణము

[మొ 12 అక్షరాలు]

శ్రీరస్తు, శుభమస్తు.
అవిష్కరమస్తు.

శా. శ్రీరంజిల్ల నిజార్థభాగమున గౌరీదేవియుక ఫలద్య
ప్రరావిభవమున్ స్వకాలతియం ద్రివేణీసంగవిభాగితిసె
లేరాచింప మునుల్ల లుత్కిట నుదాత్తంగొల్వ జెల్వొంది న
శ్రీ రామ్యుంకగుం దిల్లయంబుండు మిన్నుజేయుదీక్షయొక.

మ. ఆతినిర్మలము గజాక్షయన్ జనియు వేదాంతైకసంచారి స
త్కృతగుం దాచిగట్టుంబుమున్ బునజయుం దారాతపశ్శ్రేయుండం
తమాగూక్యశి ల్లానందున్ మనిమనశ్చిహ్లాపి యై యొప్పియ
చ్చిత నాట్యంబును సల్పుశంభుండు సంగున్ భద్రంబు లశ్రాంతమున్

కు. “ఒకసూర్యుండు సమస్తజీవులకుం దా నొక్కొక్కండై తోచుపా
లిక నేదేవుడు సర్వకాలము మహాలీలన్నిజోత్పన్నజ
న్యోదంబంబుల హృత్పగోరుహము లన్నా నావిధానూన రూ
పకు డై యొప్పుచునుండు” నట్టిహయ నే బ్రాహ్మకు శుద్ధుండ నై.

నాటక పాత్రములు.

నందుడు

శివభక్తుడు

బ్రాహ్మణ మిరాశీదారుడు

కృష్ణుడు

మిరాశీదారుని భార్య

శంకరుడు

మిరాశీదారుని నేవసుడు

సుబ్బలక్ష్మి

పునాహిన భార్య

తీరు వెంగడతా

ఒక సాతాని

పెట్టి, దీక్షితులు, ముస్లిములు, తాతలు, మాలలు మొదలగు వారు.

సలహా. — ప్రాముఖ్యముగ అది నూరు పదిదాని రసము.

This drama should not be staged without my written permission.

లిఖితపూర్వకముగా నాయుత్తర్య లేక యీ నాటకము నేరము బ్రదర్శింపరాదు.

వేసము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి,

2 భద్రయ్యలోటసండు,

పార్కుటోక, మద్రాసు.

శ్రీ రస్తు.

అ వి ఘ్న మస్తు.

నందునిచరిత్రము.

శ్లో. “ కల్యాణం వో విధత్తాం కరటమదధనీలోలకల్లోలమాలా
 ఖేలల్లోలంబకోలాహలయుఖితదిక్ష్పక్రవాళాంతరాళం
 ప్రత్నం వేదండరత్నం సతతపరిచలత్కర్ణతాళప్రగోహాత్
 వాలాంకూరాజిఘ్నాధరవివృతఫణాశృంగభూషభుజ్యమ్.”

ప్రథమాంకము—ప్రథమరంగము.

[అదనూరియగ్రహారమునకు వెలుపలి ప్రదేశము. నందుండు పాడుచు
 ప్రవేశించును.]

హునేనిరాగము. రూపక తాళము.

నందుండు:—

భక్తిజేయుచున్న మఱి, ముక్తి నొంద నగుఁగా॥	భక్తి॥
వ్యక్తుఁడై తా నిందునందు, నెందు నిండియుండు నని, యా	
సక్తితో నాపరమేశుని, ననుదినమాను మనమునఁ గొని॥	భక్తి॥
మచ్చరమదమోహము లౌ, ముచ్చులఁ దునుమాడి	
చచ్చు డగుఁ బుట్టువునై, నిచ్చును విడ నాడి	

ఒచ్చెము లేనట్టి మూనసంబుతోడఁ గూడి

మచ్చితో వేంకటాచ్యుతునిఁ గొనియాడి

హెచ్చగునానంద మఁ, సచ్చిదానందమె యని

హరు నే, పురహరు నే-గంగాధరు నే సరాత్పరు నే పాఁశి (వేషి) భక్తి |

ఇన్ని దినంబులుగ, నీచపుఁ బుట్టుకవాడ నగు నా కెట్లు ఆపరమేశ్వరుని భక్తియు దర్శనమును లభించునా యని చింతించుచుంటిని. నేటి కాచింత తీరినది. ఈశ్వరునకు ఒకఁ డెక్కువయు నొకఁడు తక్కువయును లేదు. పూర్వజన్మమందలి పుణ్యపాపవిశేషములంబట్టి వివిధములైన పుట్టుకలు కలుగుచున్నవి గాని వేఱు గాదు. ఈజాతీభేదము లెల్లను పుట్టిన యనంతరము కలుగువ్యవస్థలు. ఆపరమేశ్వరు నెవఁడు గాని కొలువనచ్చును. అట్లు కొలుచుట కెన్నిమార్గములుండినను భక్తిమార్గమే సులభము, ముఖ్యము. భక్తిచే నన్నిటిని సాధింపవచ్చును. భక్తియే మోక్షమునకు మూలము. అదియే జీవునకు ముక్తి. కనుక నా సిద్ధాంతము ఆపరమేశ్వరుని, ఆ నటనభేదముని, ఆచిదౌచిత్యమూర్తిని భక్తితోఁ బూజించుచుండుటయే.

బహుదినములుగ నాకు శివపరమేశ్వరునిఁ జూడవలయునను కుతూహలము గలదు. నేడు ఆ యుత్సాహము మఱింత యెక్కువగ నున్నది. సమీపమున నుండుటచేత ట్రేవే తిరుప్పంగూరీశుని దర్శించి వచ్చెదను. చిదంబరము పోయివచ్చుటకు దినములు పట్టును. నాప్రభువులు నన్ను వదలరు. దాస్యవృత్తి

నుండుటచేత వారికి తెలుపకగాని వారి సెలవులేక గాని పోరాదు. కావున ముందుగా జేపు నాపసులన్నియు ముగించుకొని, అన్నట్లు తిరుప్పుంగూరికే పోయెదను. ఆవల నతిని వేడికొని చిగుంబరము వెల్లెదను. జేపే వెల్లెదను.

అదిగో మా కులమువారు నన్నే కాబోలు వెదకుచు వచ్చుచున్నారు. నేను శ్రీ శివపరమాత్ముని కీర్తనముచేయుట వీరికి ఇష్టములేదు. మాల లాడేవుని, ఆడేవదేవుని తలవంగూడదట, బాపలదైవమట; తలచిన జంపునట. వీరికేలకో యీపిచ్చి. స్వదేవతలను కొనియాడవలయునట. అట్లు చేయకున్న పేషు గల్గునట! వా రిప్పుడు రాగనే నేటికథను వారికి చెలిపి, బోధించి, వారినిగూడ నాతోడ తిరుప్పుంగూరికి కొనిపోవుటకు ప్రయత్నించెద.

[తెరిగిరాడు, ఈరిగాడు, పోలన్న, నారపు, శిద్దులు ప్రవేశింతురు]
తెరిగిరాడు.—నందా! శిక్కిలివా, సిగ్గాను మేము యాడా
జ్ఞో యెదకుతుణ్ణామే!

ఈరిగాడు.—ఈ బాపనోల్ల అగ్గురారంకాడ నీ కేయిరా పని?
సూస్తే కోపంశేస్కుంటారు.

పోలన్న.—అట్టి యీడ్చుకోరండా! అగ్గురారందాటి, అడగా
ల్పిందేమో అడగదా.

నారపు.—నందా! రా, రా, యీడుండొద్దు. బాపనయ్య
వోర్లు సూస్తే కోపంశేస్కుంటారు.

నందు.— మంచిది.

[అందఱు కొంతదూరము వెళ్లుదురు.]

శెం.డి.— ఒరే నందా! నీకేం మతిపోయిందంట్రా, యీలా రోజూ రాత్రిల్లు యింటికా డుండక యెల్లుంటావే?

శు.రి.— యెల్లడం మాటుణ్ణిగాని, అగ్గురారంలోకి యెత్తే యేమనుకొన్నావురా? బావనోళ్లు యిడిశిపెద్దారనా?

పో.లు.— కాదుండోశో! నందయ్యా! నువ్వు ఇటీయల కొన్నాళ్లనుంచి సక్కం గుండ్లేదే. నీకేం మతితప్పిందా? మడిసా యెల్తావు గాని ఏమైన పనిశేస్తావా? అట్టే కూకుంటావ్; ఏంటోతలుచుకుంటావ్; కూస్తావ్; ఏడస్తావ్; పడతావ్; పొల్లుతావే. అయంతా ఏంట్రా?

నా.ర.— ఉండోశో! ఉండేక్క రోజూ అడ్డటమూ, ఆడేందో శెప్పటముగానే ఉండాదిగాని, ఆణ్ణి సక్కపడితే దారి సూడండి. ఆనికే యేమోయెట్టే, అది అప్పుడప్పుడు పుడతానే వుంటది.

శి.ద్ద.— కాదురా, మనమెన్నిసార్లు రిద్దినా ఆ డేంటో శివశివ పరమేశ్వరా, నటరాజమూర్తి, శివంబరం, అరగర అంటుండాడేగాని సక్కంగాబదులు శెప్పడే. ఆయినరం అడగండి. అదే దయ్యమా బూతమా యాడ సోకిందో కనుక్కొంటేగా?

శెం.డి.— ఏయింరా నందా! అదేంటి ఆ అరగరాను అరకలును? శివశివేంటి, శివాలాడడం యేంటి?

నందు.— అన్నలారా ! మీకు ఒక విశేషము చెప్పెదను. ఈ లోకములో జనలు పుట్టుటయును, కొన్నాళ్లకు చచ్చుటయును చూచియున్నారు గదా ?

శైవి.— ఔను.

నందు.— కొందఱు భాగ్యవంతులుగను, కొందఱు చాల వీధలుగను, కొందఱు యజమానులుగను, కొందఱు నౌకరులుగను ఉండుటనుగూడఁ జూచియున్నారుగదా ?

అంబు.— ఔఔ సూశుండాము.

నందు.— ఎక్కువజాతి యనియు, తక్కువజాతి యనియు, బాప లనియు, మాల లనియు, బాపలయగ్రహారములోనికిఁగాని, వారి దగ్గఱకుఁగాని మనము పోఁగూడ దనియు తెలియునుగదా ?

శైవి.— ఔను. తెల్పుగాని యిన్నిమాట లేంటికిరా ? మేమడగతావుంటే, నువ్వేంటో కతిలుశెప్తావే. అడ్డేదానికి సక్కుంగా బదులు శెప్తావా లేదా ?

నందు.— అవసరపడవలదు. అదే చెప్పఁబోయెదను.

అంబు.— అయితే శెప్ప శెప్ప.

నందు.— ఇట్టి భేదములు లేక అందఱును ఒక్కటేతీరున ఉండఁగలచోటు ఒకటి కలదు. అది చేరుటకు —

నాదనామక్రియ, మాయామాళవము - రూపకతాళము.

శివలోకనాథునిఁ గని - సేవిత మింక రావోరయ్య

భవభయములఁ దీర్చి (మన) తన - నేవగలుగఁజేయు నెపుడు|| ౩||

సతముగా దీ సుఖము - గతము నెంచి యెంచి చూడు

హితమా నెండమావుల - గతి యేమా ననుచు నెంచి|| 3||

అశాంబుధిఁ గూలి పర - మేశుఁ గొలుచు తెలఁపు మాని

పాశధరునిదండము లవ - లేశ మంచు నెంచిలి మిఁక|| 3||

మానవ జన్మ మొదవెక్ - అను - మాన మేల నతనిఁ గొలువ

మానుగ మన మచటి కెగి - మానసం బానంద మొంద|| 3||

అన్నలారా ! ప్రతిరోజును మనము పొట్టపోసికొనుటకై చేయుపనులు ముగియఁగనే, కొంచెముసేపైనను ఆశివపరమాత్మను మనసులో తలఁచుచు పాడుచుండవలెను. అట్లు చేసిన—మనము ఏకాలమున చేసిన పాపమునకో యిప్పు డీమాలపుట్టుక పుట్టినాముగదా? ఇది లేక—మంచి పుట్టుక కలుగఁగలదు మనకు; లేక, యీశ్వరుని సన్నిధానముననే యుండనలె ననిన నుండఁగలము; కావున మనమందఱము నాయీశ్వరుని భజనచేయుచు, ఆయన దర్శనమునకు తిరుప్పంగూఁకిని, పిన్నుట చిదంబరమునకును పోవుదము. కనుక నేటిమొదలు, మన మాదేవుని భజనకు ఆరంభింతుము రండు.

పోలు.— ఉండోశ్ ! యీడిట్టే మనవాడవాఁడో కొందరితో అడుగడుక్కు శెప్పుండాడు. అదేపాటి నిజమో తెలవకుండాది.

ఈరి.— తెలిశేదేం, గిలిశేదేం. అడుకెప్పేది బాపనోళ్లు శేశేపనే ? మనం మాలోల్లమే. మనం శేస్తే పాపం గాదంట్రా ?

నందు.— అట్లనరాదు. మీ కీవిషయము కొన్నాళ్లయిన వెనుక చక్కగా తెలియఁగలదు. ఎన్నియో హింసలుచేసి

జీవించుచుండిన బోయవాఁడొకఁడు ఇట్టిదని యెఱుఁగక ఆశివపరమేశ్వరునిపూజించి, పుణ్యలోకమునకుఁ బోయెనట.

పోలు.— పోరాపో, ఇదేం పున్నెంరా! యాడన్నా తేరు, తిర్నాల్లుండి సూస్తే పున్నెంగాని; కాకుంటే ఏరు గట్టుకో నెల్లాం రండ్లా.

నందు.— అచటను తేరుకద్దు తిరునాళ్లుకద్దు రండి పోవుదము.

ఈరి.— మరేంట్రా! యీజేట్లో కలంలో లేనియంతా యెర్రొన్నాగు శేవుంటే నిల్బడుకొని యింటారా? తెలియమాలినోళ్లు.

శెంఱి.— కాదుండోళ్, వాడింగా వంటేంటి తెస్తావో యిందాని.

శిష్ట.— ఓరేయ్ యెట్టి యెయ్యదాలు, అందుట్లో యిదోటి. కాదంట్రా నందయ్యా?

నారి.— కాకేంట్రా; శిదంబరవాంట, తేరంట, తిరునాల్లంట; మాలొల్లమే, మన మాడికెల్లాచ్చువట్రా? మరోపా రనబోకు; సచ్చిపోదుం.

నందు.— మీగ్రహచార మింకను ఎన్ని జన్మములో ఈసేచి జన్మము? ఏమో కొంచెము పుణ్యముచేసి మనుష్య జన్మ మెత్తినారిము. ఇప్పుడైనను కొంచెము తెలిసి, దేవుని కొలిచినగదా కడకు మనకు పుట్టుకయిన మంచిదిగ నుండును?

ఈరి.— బలే పుట్టక సూశాడ్త్రా యీడు!

పోలు.— నూపు ముం దేపుట్టక పుట్టినావురా?

- ఎల్లు.— ఆఁ ఏదో గాడిదపుట్టక పోరా పో ; కాకుంటే మాటి నడంట్లా? కాదంటా? నందా?
- శెండి.— మరి ఆఁంటో శెస్తాడే అదియింటే నాకు కొంచెం సందేగంగానే ఉండది. ఓటి రొ న్నాల్లు ఆడు శెప్పేలాగు శేస్తామంటా? ఏటి మనం శెడ్డాది.
- ఈరి.— ఈడుకూడా శేస్తానోయ్!
- శెండి.— నూవేమంటావ్ మామా?
- పోలు.— కానీ, ఆలాగే శేస్తాం.
- ఈరి.— సరే, మరి దాసరాయనతో శెప్పి యెలేయిస్తాం గానిండి.
- శెండి.— ఎలేంట్రా? ఎలీని గిలీని. రొడగ్రా మనమెందరో శేరుదాం. కులమును గిలమునుకూడ. ఎన్నాల్లయిన యీ యీసకులమే.
- పోలు.— ఓ రోగ్రా శేరేవోల్లు, ఓ తట్టుణ్ణండి.
- ఎల్లు.— మరి, బోడిగాడు, పోలుగాడు, పొట్టోడు, కోశి గాడు, కోడిగాడు, శింగడు, శిక్కడు, శిన్నోడు, నూపు, మామాను, నేనును.
- శెండి.— అంతా ఎందర్రా?
- ఎల్లు.— పదిమందిన్ని ఇంగోడున్ను.
- పోలు.— మనమంతా ఒక్కట్టు. నందయ్యా, రావోయ్ ఎల్లాం. మనమంద రొక్కట్టు. నూపు నూకు పెద్ద. మమ్మేడికి రస్తుంటావో వొస్తా. ఏమి శేయ్ మంటావో శేస్తాం.

నాది.— సరి యింగ మనోల్లంతా రండ్తోయ్? దాసరయ్య తో శెప్పి కట్టు శేయిస్తేనేగాని యిదో మాయిసం గాదు; రంజెల్లాం.

ఈది.— సరెల్లాం, రంజి.

(అందఱు వెళ్లిపోవుదురు.)

నందు.— మీరందఱు నేను చెప్పనట్లు చేయుడు.

శెంపి.— సరి.

నందు.— విభూతి పూసికొనుడు.

[అందఱు నశ్చేయుదురు.]

నందు.— శివశివ అనుడు.

అందఱు.— శివశివశివశివశివశివ.

పోలు.— మన మెట్టుండంగా? బాపనయ్య ధాగుండ్లా? సూ డండ్లా?

శెంపి.— బాపం దంజెం లేదుగాని, బాపనోల్లమే.

పోలు.— ఒక్కదంజె మేంట్లా! ఎర్రంగా గూడుండొద్దంట్లా? ఆనకి మాట్టుండ్లాగాని, నందయ్య శెప్పేలా గినండి.

అందఱు.— అట్టే.

(అందఱు నందుని వెంటబడింతురు.)

నందు.— మనముదఱము ఉదయములోగా తీరుస్సంగూరికి పోవలెను. తెలిసినదా? ఉత్తచేతులతో పోరాడే.

పోలు.— మ రేలాగా?

శెంపి.— తోలు, వారు ఉండది; గోరోచనం ఉండది. కానిం డోయ్.

- ఎల్లు.— మాలాడలో అంతకన్న యింగే ముండాదోయ్.
తోలూ నారూ నగారా డమాయ్ లకు పనికొస్తాయ్
పదండి.
- శెం.డి.— మామ మాత్రం మన్లో శేరై బాగుండేదిరా;
శాగా మాట్టాడేవోడు.
- పో.ల.— ఈడికేమో కొంచం బయ మేస్తుండదిరా.
- శెం.డి.— బయ్యం గాదురా. నోరు గల్లోడు గాదంట్రా?
- పో.ల.— మనకు లేదంట్రా నోరు.
- ఎల్లు.— మరి ఇళ్లకాడి కెల్లి అందరున్ను ఏదెన్నా లొవ్వంత
ఎత్కెల్లాం, కూడో సంగళో చార్లోకి.
- పో.ల.— అయితే యిపుడే యేంట్రా.
- ఎల్లు.— మరి అరితే గెంజి పాత శాతది. బిరిగిన గానిండి
పై వాళ్లోచ్చేలోగా.
- అందఱు.— సరి అంద రెల్లాం కానిండి.

[నందునితో అందఱును పాడుచు వెళ్లుదురు.]

ప్రథమాంకము - ద్వితీయరంగము.

సలము : మాలవాడలో నొకచెట్టుకింద.

(అంతట బోడన్న, చెంగడు, శెవులూడు, నాగన్న మాటలాడుచు

ప్రవేశింతురు.)

బోడన్న.— అదేం మామ ఓతీరు గుండావ్ ఉసార్లేక.

చెంగడు.— ఉసా రేంటిరా ! ఉసారును, గిసారును. మాపిల్లోడు

నందుడుండాడే ఆడి సమాశారం యేం బాగుంజే.
రేపూ మాపూ నాకదే దిగులు యిశారంగుండది.
ఎంత శెప్పినా యినడు. నాకే దొచ్చినా గండాలే.

బోడి.— నీకేం పోనీరాదు ఆణ్ణి ఆడిదోవనే. యెన్నాలైనా
యింటేసరే; పట్టుపట్టి, పెడదార్లో పొయ్యేవోల్లకు
యెవరేంశెప్పేది? ఆడుయేరే వుండాడుగా?

చెంగ.— అట్టుం డేందు కొతదా బోడన్న. అబ్బ సచ్చినా
కాణ్ణించి నాయప్పశెల్లె పిల్లొణ్ణ నాయింటిలోనే
సాకింది. ఆణ్ణమాబిడ్డగా సూస్తుణ్ణాం. మల్లా నేను
పెల్లి శేస్కొకుండా వుంటే ఆల్లంతా నాయం
ట్లోనే ఉండేవోల్లు. ఆ డాడే యాయాటలంతా
నేను సాగనీను. ఆడు గాకపోయినా నాయప్పశె
ల్లుండదే దాన్ని సూస్తే నాకు జాలేత్తది. పొయ్యే
వోడు వచ్చేవోడు అందరు ఓమాటంటుంటే!

బోడి.— ఆ అద్దది. సూమాత్తరం మల్లా పెల్లిశేస్కొకుండా
వుంటేబాగుండేదే. ఉం ఇంగే అయినాదాన్ని.
ఆ మరి సాలని కొదవకు నంగుడూ ఇంగోరోరో
అందురూశేరి తిరుప్పంగూరెల్లారంత్తు, అదేం
టా సమాశారం?

చెంగ.— అదే నాకు మరింతా దిగులు. సచ్చికాలాన్ని ముకి
లిదాన్ని మరి యేడ్పు. ఈడ గాకుంటే అందరు
తెల్వినోల్లు; మొరెట్కొంటు పోనీ యనేవోల్లు.

ఇంగా ఆడ ఓరైన, మాలోడి కీడేంట్లా పని అని నాల్గు సల్లిస్తే యిగేగతి?

బోడి — మరి ఆడు యెల్లడం కాక శెందిరిగాడు, చంహోడు, ఇంగా ఓరోరోపదొండుమందిని తీస్కెల్లాడొట్టు నేను ఊల్లోలేను. సంతకెల్లుంటే నాకేం తెలవలేదు ఆల్లందరూ యాడి మాటెట్టా యిన్నారోయ్ తెలియలేనివోల్లు?

చెంగ. — ఎట్టిన్నారో ! ఇదేం ఓనాటిమాటూ ఓనాటిశాతా? శాన్నాల్లుగ జరుగుతుండదేగాని. రోజూ రాత్రిరి జాముపొస్త కల్లా యెల్లుంటే యాణ్ణో కన్నేళుం జాడుగామాలని అనుకొంటుణ్ణాం. ఆడ బాపన యాడులో అదేంటో కతలు యంటావొచ్చి ఆల్లొ ఆడే ఏంటేంటో పిచ్చోన్నాగ అరుపులు, ఆటలు, ఏప్పులు, తిందనపదాలు. అట్టట్టా శేరింది, పిల్లా గారు కిన్నూగాడు. ఎప్పుడూ కులంలోలేని యీ యెక్రికుదిరింది ; పారిపోయినాడు.

బోడి. — తా శెడ్డా కోతి వానమెల్లా శెరిశిందంట. ఆడు పోవటంగాక, యాల్లనీ పిలుసుకోపోవటమేంటో? ఆల్లిం టోల్లు నీమీదా ఆముశిలిదానిమీదా పడి మొత్తోవట మేంటో? అంతా యివరితంగుండది.

(శిష్టగాడు ప్రవేశించును.)

శిష్ట. — ఏంటోయ్ యింటికాడి కెల్లి మీరు లేదంటే యీ వొచ్చినా, మరి సమాశార మేంటో తెల్పిందా.

చెంగ. — యాడిదో కడుపుమంట సాల్పందుకు. ఏంటా?

శిష్య.— మరి నేను పోయిన సుక్కురారనాడు, మా అయ్య వోరు ఉండాడే ఆయన అత్తగారింటికి వాడ్లు తో లొక్క పొమ్మంటే పోయినాను. పోయినానా, మరి ఆరేత్తిరే నేను బయలు దేరివొస్తే తెలవదుగాని అయ్యవోర్లు కారితూలిస్తాం తిస్కెల్లమంటే ఉణ్ణాను. ఉణ్ణానా, ఆరాత్రి జాముపొద్దుకు పూరంతా ఓపెద్దగోల పుట్టింది. యేంటిరా అని సూస్తుగదా! ఆదనూరంట, ఓ మాలకురోడు కొంతామంది మాలోల్లతో కూడ ఆడికొచ్చి, గుడికాడి కెల్లి తేరుకాణ్ణే ఏంటేటో ఎగరతా సాడతాఉండాడనీ, ఓరుశెప్పినా ఎల్లడనీ, గుడంతా సుట్టొచ్చాడంటనీ బాపనోల్లంతా ఏకంగా వచ్చేతిల్లి ఇంతలో యెల్లిపోయినాడంటనీ శెప్పినారు.

చెంగ.— మరి నూ సూశావా ఆణ్ణి.

శిష్య.— యెల్లి సూస్తామంటున్నా గాని, ఆతల్కే అయ్యవోర్లు బండి కట్టమని తొందరెట్టినారు.

(శిష్యులొడు ప్రవేశించును)

శిష్య.— ఏంటోయ్, శెంగన్నా! యిన్నానా మరి, సందాయ సమాశారం?

బోడి.— ఏ యిరొ నూవెప్ప దొచ్చావురోవ్.

శిష్య.— ఇద్దో వొస్తావుండా.

శిష్య.— మీవోల్లంతా వొచ్చేశినా రంటోయ్?

శిష్య.— అందరం ఒచ్చేశినాం.

శిష్య.— మరి సందాయ సమాశార మేంటి?

శేపు.— మావోల్లంతా మరీదార్లో తినుప్పుంకూళ్లొ మాపిల్లా దాని మేనత్తుండాదనీ సూ శెల్లా ల్ని శెప్పితే, రాత్రి ఆడుణ్ణాము. తెల్లారిజామున కాలనాయ యెట్టుంటే, ఆడేంటో కొల్లిగా ఓ గుంటుణ్ణింది. మరి నేపూరి కెల్నాగో జవువల్లేదే అప్పుడే కొణ్ణా ల్లకల్లా యట్టొచ్చిందని అడిగేతల్కి, మరి ఆద నూర్నుండి ఓమాలో దొచ్చినాడు, ఆడు తొవ్విం చాడన్నారు.

చెంగ.— మాలో డేంటి, గుంటతొవ్వడ మేంట్లా ?

శేపు.— మరి ఆల్లన్నామాట. ఓ నాటి రాత్రిరి పదకుండు మంది నొచ్చారంట. నొచ్చి, పూరంతా ఆడతా పాడతా తేనుకాణ్ణొచ్చి ఆరబాటాలుశేస్తా గుడంతా తిరుగుతుణ్ణారంట.

చెంగ.— ఓరూ ఆళ్ళి యేను న్లే దంట్లా?

శేపు.— అసటనూ, ఆ పూరోల్లంతా ఏకంగా ఆడవడో మంతరగాడో, దేవుడో, అంటుండురు. మరింగా యిసేసం ఏటంటే, అది బొవనోల్లగుడా? అందు ల్లో ఏటో లోపల ఓదేవుడుండా డంట. ఆదేవుడి మొగిదాల ఓయెద్దుండాదంట.

చెంగ.— దేవుడేం కావట్టొ నొస్తాడా దున్నడాన్ని, ఎదేట్కి?

శేపు.— కాదురా. ఆదేవుడి వాగనం అంటా అది. నల్ల రాయితో శెలి ఆ డుండాదంటా. తెల్లారి గుడికె ల్లి సూస్తే ఆయెద్దుండదే అది ఓపక్క కొరి

గుండాదంట. ఊరంతాగోలే. అందరు ముక్కు
మీద శెయ్యేట్లానేవోల్లే.

చెంగ. — ఆ మాలో ఊరంట?

శేపు. — ఓరా? మన నందయ్యేనంట. ఆపూరోల్లంతా, శెప్ప
నివోడు గుంట యెత్తితే నీళ్లుముట్టరాదు అని
కొందరూను, కాలం శెడుతుండా దని కొందరూను,
గుడి కేంటో శెయ్యాలని కొందరూను, ఇట్టంతా
అనుకుంటూడారు. సూస్తాం అంటా అంతా యెల్లి
సూశినా.

శిష్ట. — నాయాల, అంతాసూట్టా ఏంటిరా? నిన్నుగుడి
సూణ్ణిచ్చారంట్రా?

శేపు. — తేరుకాడి కెల్లి అడ్డెతల్కి అందరు అడ్డో సూడు
ఎద్దు ఒరిగుండాది ఒరిగుండా దంటన్నారు.

శిష్ట. — వాళ్లంటే నువ్వు ఆళ్ల శెయిసూపునుశావా?

శేపు. — మరి పోసేగాని, బావా! నంద యొచ్చాడా?

చెంగ. — తెల్లేడు. నేనొచ్చే తల్కి యింటికొక్కడు. ముశిల్లి
మాస్తారంయేడుస్తుండిది.

(శిష్టన్న ప్రవేశించును.)

శిష్ట. — మామా? మామా? నందయ్యెచ్చేశినాడు. మరి
అందుకు పోచ్చేశినారు. మొగిలో ఒల్లంతా
శెల్లింగా పూస్కొని, మెల్లోఏంటో బాపనయ్యవో
న్లేస్కొంటారే అట్టాటి దండ లేస్కొని ఆడతా
వాడతా ఎగరతా నొచ్చి యింటికొడి కెల్లాడు.

శంక.— మరేతే మీరంద ర్తండిరా. ఆణ్ణి సూశి నాల్లూ పెడదాం.

శిష్య.— ఆణ్ణి యీడికే పిలిపిస్తే రచ్చ కాడికి.

శిక్క.— కాదుకాదు. ఆడుండేతీరు యీడికొస్తాడో రాడో. మనమే యెల్లాం రండి.

శిష్య.— ఇంగో టుండదోయ్ ; ఇంతటితో పోలేదు. మల్లా అదేంటా శిదంబర మెల్లాలె నంటుండాడు.

శిక్క.— అయంతా కాదుగాని, మిట్టమీద తాత య్యండాడే ఆయన మనకులం పెద్ద. అన్నీ తెలిశినోడు. గడ్డం తల అంతా నరికిన ముశిలాయన. ఆయన్ని యెంటపెట్కొని యెల్లి నందుణ్ణి కదిలించి బుద్ధి శెప్పిస్తాం.

శిష్య.— ఆ ఆద్దది అద్దది, బాగుండాది అట్టే శేస్తాం. అందరును రండ్రా యెల్లాం.

[అందఱును నిష్క్రమింతురు.]

శ్రీ

ప్రథమాంకము—తృతీయరంగము.

స్థలము : మాలవాడ.

[నందుడును, అతని యనుచరులును ప్రవేశింతురు.]

శృంగారాధరణరాగము - మృశ చాపుతాళము.

నందుడు:—

రేపే నే నేగక యుందునా - నే

బాపకూటపుబొందిన్తుందునా-

రేపు మాపును రిత్తగందునా

దాపా యమున కోటియుందునా

అపరమేశ్వర జూడక యుందునా||

రేపేనే||

రేపేనే||

రేపేనే||

శేండి.— నందయ్య ! మనమంతా ఊరికొచ్చి యింకా ఒక గడియకూడా కాలేదే. అప్పుడే మల్లా యేంట్లోయ్ రేపటికేగతా రేపటికేగతా అంటుండావు. ఈడ మనోళ్ల అల్లరంతా కొంచెం అణిగితే ఆనక సూసు కుందా ముండోయ్, అవసరపడాకు.

నందు.— ఆహా, అన్నలారా! మనము కడతేరవలయు ననిన ఆదేవదేవుని చూడకుండరాదు. కాన మీరును ఆలస్యముచేయక రేపటికే వీలు కలిగించుకొని పోవుటకు సిద్ధపడుడు.

పోల.— నందా? మామాటిను. ఊర్కె పిల్లాట్లాడాకు. అంతా నూపోయిందే పోకలా? రొణ్ణా ప్లండోయ్ అల్లరంతా అణిగేదాకా అంటే ఊర్కె యెగురు తుండావ్? తాలోళ్ తాలు, శెప్పినట్టు తిరుప్పు గూరి కెల్లొచ్చుండా? పోదాం పన. ఈడ యింటి కాడ అందర్న ప్తే యిడిశేళి పోవటమే గింజలు పుల్లలు సూస్కొక?

నంధు.— మీ కిచ్చినములుగ చెప్పియు వెలియ కున్నందు లకు నేను చాల చింతించెదను. ఏదైన నొక కార్యము పూనుకొన్న, వెంటనే, అది ముగియుటకు ఆలో చించుచుండవలయునే గాని, నేడు గాదు తేపు అన్న నేడు తే పానా? మన ఆయుష్కాలము నీటిమీఁది బుగ్గవంటిది; క్షణప్రాయము. అనుకూ లించిన సమయమందు ఆదుకొనవలయునే గాని ఆలస్యము చేయరాదు. ఇప్పుడో యిక క్షణముననో మన యంత్యము. కనుక నామాటవిని నాతోడ భజనచేయుండు. తేపు బయలుదేర సిద్ధము కండు.

గాగము : కేదార గౌళ - తాళము, ఆది.

ఆనంద మున్నదట

మనమందఱు నెడలుద

మానంద||

అందఱును కొనియాడెడిచిదంబర

నాథుపాదసేవ జేసిన

ఆనంద||

పోల.— అయితే నువ్వేంటోయ్ శెప్పేది ?

నందు.— తిల్లయంబలమును చూడ రమ్మ నెదను.

అందఱు.— కల్లమాట మేము వినఁబంటాము.

నందు.— శంకరా శంకరా యనుమనెదను.

అందఱు.— ఇంకా రా మింకా రా మని యంటాము.

నందు.— మాలజన్మ మింక లేకపోవుగాదా?

అందఱు.— మాలో నీవు చెడఁబుట్టితివిగాదా?

నందు.— శంకర దేవుని దర్శితము రండు.

అందఱు.— అంకాశమ్మను గొల్తువుగా నుండు.

నందు.— అయ్యో! యీవంకరమాట లేల? మీకు మంచి దారియే గదా చెప్పచున్నాను.

శెంషి.— మంచిదారియో కంచెదారియో, ఇదెరకొచ్చిండాం మేము, నాలు, మాయాలుబిడ్డల్లు యీడ పార నూకి మేము రాము. మేము లేకుంటే మావుసురు కేడుస్తుంటారు.

నందు.— ఎక్కడి ఆలు, ఎక్కడి బిడ్డ? మీదారికి వారేమైన నడ్డ మైరా? బౌదురా? ఇప్పుడు మీసంపాద్యము పాలు పంచుకొనువారు తేపు యమునియొద్ద భాగమునకు వచ్చెదరా? సంతలో మనమందఱము చేరినట్లు ఇప్పుడు చేరియున్నాము. సంతకలిసిన నెవరిదారిని వారు పోయినట్లు కాలముతీరిన నెవరి దారి వారిదేగదా; సహాయ మేమైన గలదా?

శెంషి.— మనం సస్తే యీడుమాత్రం గూటాంలా గుంటా డోయ్ సావక. యీడికి పెల్లాం గిల్లాం ఓరూ లేకుంటే యీడిట్టనడం యెరియేదాంతం ముదిరింది.

పోల.— ఈ డంతా సూశ్ చ్చాడోయ్; యమఁడూను గిము
చూను.

శిర్దు.— ఉండోశ్ ఉండోశ్, అల్లదో మనోల్లు వొస్తుండారు.
అఁ తాతయ్యకూడా వొస్తుండాడు. అఁ అఁ ఈడికే.
మన మెల్లి ఓసోటుంటాం.

[తాతయ్య ప్రవేశించును.]

రాగము: భేషజ్ - తాళము: ఆది.

తాతయ్య.—

న్యాయ మాన - యిది తగునా -

ఓరి నంద విసర - మన బాతికి నగునా స్వయం!

చిదంబర మనియెడి మాట - అది తగ దనఁగను మననోట,

మద మనఁ దగుఁగద నీయాట - ఇది తగదు వదలు నీకు చేటా! న్యా!

మాలల పేటి “తైపు-శం” - అది చూడఁ బుట్టెనో విశ్వాసము,

వాడబాలుర క్రియుపనేశము - బహుబాగాయె న్నలు మోసము న్యా!

వాడలో లేని యీమేర - మఱి వలదుర దానిని గోగ,

మన పెద్ద లాప్పుఁ గలతీగా - బలుబా గింతఁజీనో రాగా! న్యా!

తాత. — మరేంట్లా, యేంట్లా. ఒరేయ్ నందయ్యా! ఒరేయ్
అబ్బిగా నీవు శేష్పతుండావే అది బాపనోల్లదైవం,
మనం కొలిస్తే సచ్చినాంరా నాయనా సచ్చినాం!
నువ్వు మంచివోడివి. అన్నాయంగానిన్నెవరో శేడి
పేశినారు. నీయబ్బ నాకు శానా కావల్సినోడు.
మీయబ్బ నేను ఒక్కయ్యోరికాణ్ణె కొలువు కొ
ల్లి శేద్దెం శేశినోళ్లం. నూవు చెడిపోబాకు. మనం

బతికినన్నాల్లు ఆ గాపవయ్యోర్ల నే కొలవ్వాల; మన దేవుల్లనే కొలవ్వాల.

నందు. — తాతా, నీవును ఏమియు తెలియనివారివలె మాట్లాడదవే, గాగున్నదా? బ్రాహ్మణుల కొకదైవమును, మాలల కొకదైవమునా? నిత్యానందము నీయంగలదేవుని కొలిచిన చావనెదవే; ఈమీరుచెప్పెడు దేవతలను కొలిచిన మాత్రాన చావులేదా? బ్రాహ్మణులను కొలువవలసినది నిజమే. అయినను, ఆ బ్రాహ్మణులకును, నీకును, నాకును, అందఱకును పెద్దయైన ఆ దేవునికొలుపు గొప్పకాదా?

తాత. — అద్దో! మాటకు మాటంటే సరిగాదు. కులమోల్లు నల్లురూ మెచ్చాలె. అంతేగాక, మన దాసరయ్యలు మనం ఏదైవం కొలవ్వాలనంటారో ఆదైవమే మనం కొలవ్వాల. నూశెప్పినా పెద్దదేవుణ్ణీ కొలిస్తే, యీ దేవుల్లకంతా కోపం రాదా, ఆపాట్కి, మనవాడ మీదికి అవ్వైర్లు, ఆవేశం, దూము అంతా రావా? పాపం, యేల శెడిపోతాన.

నందు. — ఈమీమాటలు యుక్తమైనవికావు. కులములు అన్నియు మనమై తెచ్చి పెట్టుకొన్నవి గదా? మీరు చెప్పిన ఆదైవములను మీరందఱును ఇన్ని దినములుగా కొలుచుచున్నారే, మన వాడలోకి, మీరు తెలిసిన ఆవ్యాధు లేవియును రాకున్నవా? కాకున్న ఆదైవములపేర్లు చెప్పి అన్యాయముగా కోళ్లు, వే

టలు పోతులు వీనిని బలియిచ్చి పాపమునకు పాలగుటయేగాక?

తాత.— నేను శానా పెద్దోణ్ణి; నామాట యిను. పెద్దోణ్ణి ఓగిరి గీశి నూ వీడుండా లంటే, ఆడేవుండా. అది మంచిది. అంతేగాక ఎన్నాల్లుగానో వొస్తుండే కులము ఆశార ముండయే ఆటినంతా మనం యిడి శెస్తే పాపం కాదంట్రా?

నందు.— నిజమే. పెద్ద లిన్నిదినమాలు చీకటిలో నుండిన మనమును చీకటిలోనే యుండవలయునా? వెలుతురు చూచుకొని నావశ్యకము గాదా? ఊరక యేల యిట్లు వృథాకాలక్షేపము చేసెదరు? ఎంతో పాపముచేసి యీమాలజస్తము నెత్తినారము. ఇంక నైన మంచిజస్త మెప్పుటకు లేక ఆపరిమానంద దాయకుని సన్నిధానమునం దుండుటకు తగిన యుపాయమునాలో చింపక ఉండనగునా? తిగునా?

తాత.— అయ్యోర్ల గాదంట్రా ఆదైవం? మనమంతా ఆదైవాన్ని కొలిశేట్టుంటే మనల్ను ఊల్లో కెన్నీరా, ఆరిదేస్తణ్ణి సూన్ణారా? ఊర్కె యెరిపోకలు పోయి శెడిపోబాకు. మనం కొలవ్వాలిందేదంటే—

ఉ. శేలను సన్ని దైవ మని శేతులు మోడిశి సుట్టివచ్చుచున్
సాలగ నీరుగట్ట మఱి సక్కగ దున్నుచు సత్తువెట్టుచున్
సాలుల దీర్చి నాటి యది సాగగ కల్పుల దీసి పండగా
గాలము గాశి పొంగలిడి కత్తెరిదేవుని పూజశేయుటే.

నందు.— అవును నిజమే. మనము కొలిచిన ఆ దేవుడు మనలను చంపునా? ఆ బ్రాహ్మణులపురాణములోనే యిటీవల వింటినే, ఆ దేవునికి జాతిమతభేదములు లే వని.

తాత.— అట్లుంటే ఆ దేవుడు బాపనోల్లని మాలోల్లని యేల పుట్టించాల?

నందు.— పుణ్యముచేసినవారిని సదా తన్నే చూచుచు, కొలుచుచు నుండుటకుగాను అట్లు బ్రాహ్మణులుగాను, పాపము చేసినారము గనుక మనల నిట్లును పుట్టించినాడు. ఇప్పుడు మీ తాదేవుని కొలిచిన పైజన్తము నకు మీరును బ్రాహ్మణులుగా పుట్టుదురు.

తాత.— (యోచించి) నూ వెంటి శెప్పినా మనం శేయగూణ్ణి పని శేయగూడ్డు, శేస్తేసూడు, ముందు మనయింట్లో పెల్లంబిడ్డల్కు శేటు. ఊరోల్లు, బందువులు, నిలమోల్లు అందరికీ కోపాలు, దగ్గరారు. దాసస్టయెలేస్తారు. బాపనయ్యవోడ్డు, మాల యెదవకు యింతదోగురా అని కొలువు తోశేస్తారు. ఆమె యిన కూటికిలేక, ఇల్లులేక, వాకిలిలేక అల్లాడాలె. మన దేవుల్లకు కోప మొస్తది. యియంతా యెంత తంటా లుండాయో సూడు. గనక వోడ్డు నామాటిను; శెడాకు.

నందు.—

రాగము: నాదనామక్రియ - తాళము: ఆది.

మీసము నెరసినదే తాత - (సీ) ఆస నెరయ లేదే

పాశము వచ్చెడినే తాత - పుణ్యము లేక మయిన లేదే

మానవజన్మంచే తాత - మానిన రాదుగదా,
గూను పంగినావే తాత - కోపము విడిచితివా,
మేను సడలినదిగా తాత - మానితివా యహము.

క్షేత్రము నెడబాసియు తాత - చిదంబరేశుని దలఁపవయ్యా.మీసము||

తాతయ్యా! ఇంతవయసు నిడుకొని యిట్లు నీవును
వారినలె తెలివిలేక మాట్లాడినవే, ఏమిచేయునది?
వయసువచ్చినదిగాని నీకు మతిపోయినదే, కాల
ము సమీపించినదే, ఇంకను యిట్లుండ తగునా?
నీకొక్కరహస్యము చెప్పెదను వినుము.

[అని విభూతి నెత్తినది నోట వేసి శివనామ ముపదేశించును.]

తాత.— ఆహా ! ఏమిది ? మీరే దేమో చెవిలో చెప్పినంతనే
నాదేహ మొకతీరై మాటలువేస్తే ఏవేమో తోచు
చున్నవి.—నిజముగ మీనియం దేమో ప్రభావ
మున్నది.—సందా! నీవు నాకు గురువైతివి. నామ
నను ఆనందించెను. పెద్దబరువు దించి నట్లాయెను.
నీయుపదేశము ఫలించెను. నీ కిదే నమస్కారము.
నేను పోయివచ్చెద. నీ వన్నట్లు ఆశివపరమేశుని
కొల్చుచుండెద.

సంధు.— తాతా, అన్నియు నాపరమేశునాజ్ఞ. నీ వింక నిట్లే
చేయుచుండుము. పొమ్ము. ఎల్లరకును దీని నుపదేశించు
చుండుము. నేనును ఇంటికి వెళ్లి మాతల్లినిఁ జూచి
ప్రేమటికి యజమానుని సెల వడిగి చిదంబరమున
కేగెదను.

(విష్కరించును.)

శ్రీ

ప్రథమాంకము - చతుర్థరంగము.

సలయ : మాలనాడ.

(మాలలు మగలఁ బ్రవేశింతురు.)

శెంఱి.— ఏయిఁరోయ్ యీఁగిగా, తాత యెల్లాడే, చాంచే
పయిందింగా రాగానం ?

ఈశి.— అందుకే మనమూ యెల్లా మంటె వొడ్లన్నావ్.
(తెఱలో కలకలము.)

ఓరి యీరిగోనె.

ఈశి.— ఆఁ డెడోళ్ ఓరో కూస్తుండాగు.

శెంఱి.— ఆఁ మనోలే. ఎల్లుగాని కూ యది. ఓహెళాయ్.
యెల్లుగా, ఈడీడ. గుడికాడ.

ఎలు.— ఆ డుణ్ణం డుణ్ణండి.

శెంఱి.— ఏం దా తాతయ్య యే మఁలుజాడు ?
(తాతయ్య ప్రభృతులు ప్రవేశింతురు.)

తాతయ్య.—

రాగము - నాదనామక్రియ - తాళము, ఆది.

దుడుకు వలదురా - కీడు మూడును

చెడుదుము చేరిన - పిడుఁడు, వానికి

నెడమై యుండుండు - చేరఁడు మనలను

కోరఁడు సుఖముల - నొడయని కైక

అడుగఁ జాలఁడు - ఉడిగెను మూఁటిని

ఎడారిగాదు - పడారిగాదు

ఇదుమల దేనిని - గడనచేయఁడు

మడిచాయం దా - నడుగిడఁజాలఁడు,

గుడాకేశునే - యెడఁ గొనినాఁడు.

అంతరంగమున - సంతసఁబునకే

మంతసంబు తా - నెంతయుఁ జేయుచు

అంతెరాత్త - జీవాత్తలెల్ల నాపరమేశ్వర యని.

ఆనందము - సహజానందము

విద్యానందము - యోగానందము

బ్రహ్మనందము - పరిమానందము

నమినవాఁడీ - వాడనె గాదీ

పుడమిలోనె - లేఁ డేను వాని

యూడేఁడును - మననందున కెప్పుడు.

సరిలేరా నందునకు మన - వాడలోగాని, యింకెను గాని

హర చిదంబర మని యొకపరి యైనను

పరిపరివిధములఁ గోరుచు వేఁడెడు.

శేంఠి.— ఇందుకా నిన్నంపినావి, బేష్. బలే వోడివే. ఆణ్ణి దానికి తేకుండా, ఆడిదారినే యిడ్చి నూగూడా ఆళ్ల శేర్నాన. బలే మొనగాడివే?

ఈరి.— గూ నిరగ లెన్నిడిపించండ్రా యిన్ని.

తాత.— ఊరికే చెడిపోకండి. మిగ్రహచారం మీరు కుదురుపడుదారి చూడండి. వానిజోలికి బోకండి.

ఎల్లు.— జోలీని గీలీని. ఎల్లోయ్ యెల్లు, మఱి ముళిలోడు గాన యిడిశినాం గాని యింగో డైతేనా!

తాత.— మీ గ్రహచారము.

(నిష్క్రమించును.)

ఈరి.— ఏయిటిరా, ఇట్టుంటే బాగుంట్లేదే. అంతాకలియి
కాలం శెడిపోతుండాదే యింగెట్లా?

శెండి.— కాలంగాకుంటే - మంచి శెడ్డా యిశాలించేవోట్లు
లేక యిట్లా పాడొనా? ఓపిల్లోడునందు డొల్ల యాడ
సూశినా యీడి ఆటా పాటాగా ఉండాదే గాని
మన దేవుల్లు గీవుల్లు అంతా వస్తూ పోయిరా!

ఎల్లు.— అంకాళిమ్మా గింకాళిమ్మా యిట్లాంతా వస్తారో?
ఓనూ యీడ్తో సక్కబెట్టాదా? ఏ తోనకుండాది
మావా.

శెండి.— ఏంగాదోయ్. మన మిట్టుంటే సరిగాదు గాని తేపు
రాత్రి అమ్మోగుడికాడ పొంగ లెట్టి పూజి కాపు
కట్టి, మత జాత్ర శేస్తిమా అంటే ఆవేశం అమ్మ
వారు అంతా తెలుసతాది. అనిశెస్తా మంటోయ్.

అండలు.— అవు అవు చక్కం గుండాది - ఎల్లా.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

ప్రథమాంకము - సంచమరంగము.

స్థలము : ఊరిపైట గుడికిముందు.

(7 తాళ్లు అమ్మవారు, ఇతరపూజార్తవ్యములతో మాలలు ప్రవేశింతురు.)

పూజారి.— అంతా తయారుగుండదా. ఇంకా కానితామంట్రా?

శెండి.— కానియ్యండయ్యా కానీండి. బిక్రీన కానీండి.

పూజా.— ఏ యీ తాంబూలాలు. దచ్చిన - పాణకం కుండ
లో అద్దవణా. ఎలసీరు మీదంతా పైసా పైసా-
ఇంకా నాకు శేరాల్పిందంతా ఉండాయా?

శెండి.— ఉండాయి మా గాజా.

పూజా.— ఇందులో మామూలు తప్పితే అమ్మారికి కోప
మొస్తుంది. మాదిగల మామూలు మాదిగలకు;
మాలల మామూలు మీకు, మరి మామామూలు
మాకూను.

శెండి.— తెల్పు తెల్పు సామి.

మాదిగ.— సామి. మామామూలేంటిసామి. తెలిగాక అడ
గతాం.

పూజా.— తెగిన మెకపోతుల తలకాయలన్నీ మీయి. మీ
రెందరుణ్ణా మన్నికి నాల్గేళి ముంతలు కల్పిల్లు, రెం
డేళి రూకలు, పదేళి తాంబూలాలు. రెండుపళ్లు
బియ్యం. ఎన్ని తెగినా పదికోడిపుంజులు.

మాదిగ.— ఆ అద్దది మారాజా. నిరుడు పూజ్జేళి సాలా యే

గేశేరు. మా మామూలు మామూలే, తప్పరాదు. — ఏ మఱిగోటి మాకు, నానుపప్పు, సరి మిడికూడా యియ్యాలిండి.

శెం. — ఇద్దో సామి. శివాలుసక్కంగా శెప్పాలె. తెల్పునా. అట్టంటేనే యినాము లిచ్చేది.

పూ. — ఇగ కానితామంట్లా ?

అందఱు. — కా నిండి, కానిండి.

పూ. — ఓహూయ్... కిలారించండి కిలారించడోయ్.

[అందఱును కిలారించుదురు]

పూ. —

యదృకులకాంబోది - ఆదితాళము.

పోలేరమ్మ పోతురాజు - కలియేలమ్మ కాపేరి.

మాతంగి యో శౌడమ్మ - భద్రకాళి మహాకాళీ తల్లి.

నేతానా వో మల్లక్క - వీరభద్ర వో చెంచక్క.

శాకిని దాకిని లంకిని యో - చామండమ్మ శౌరమ్మ

శౌగాళమ్మ కుట్టికాతాక - రేణుకాంబ వో గంగమ్మ

జంబిని యక్షిణి మన్నారు - అంకమ సప్తకన్నెలారా.

[అందఱు ననుకరింతురు.]

పూ. — ఇక నుడుకు వోయించడోయ్ కూకోని.

[నందుడు ప్రవేశించును.]

శెం. — అయ్యోరా, ఇద్దో నందు డొచ్చాడు. బాగా ఆపేశం ఆడి చెప్పాలె.

నందు. — మూఢులు. ఎంత చెప్పినను వినరు. ఎన్నిజీవహింసలు? ఎంత పాపము? ఇవన్నియు, తరించుటకు దారులా;

పూజారి పొట్టపోసికొనుట కేగాని? ఆ వేశము చక్కగా నాడవలయునంట — ఇంత కష్టమును ఏకర్చును లేని మార్గముగదా నే జెప్పినది. కాని, ఏమి జరుగునో చూతము.

శెం. — అందఱును మరింత నీలుపుచుక్కోంఁగో. కర్పూరం ఎలిగించండి. శివాలు శివాలయోవ్.

[కీలాకింతుడు.]

శెం. — నంబా, చెప్పుకో యిప్పుడు నువ్వేం శెప్పుకుంటావో. అమ్మోరువొస్తావుడాది పూజారాయ నకు బదులు.

(గేయము.)

పూజా. — పొలి మేర కాడనుండే బాలనాగవృత్తీ -

కల్ల గాదంచు పల్కు చల్లగా బల్కువహా!

నీలాంబరి రాగము.

నందు. — కల్లమాటలకు నేల - కల్లదేవుళ్ల బింబ -

అల్ల మన్నెల్ల గావ - దిల్లయంబలుండు గలండే!

పూజా. — సుంగుపాగాను సుట్టి - కిర్తశెప్పులకు మెట్టి ;

శెంగాయి దట్టిగట్టి - మదురియూప్పదేవా!

భైరవి రాగము.

నందు. — గంగాధరేశు మనము - పొంగుచుకొ గొల్తుమేని

మంగళం బిచ్చి మనల - చల్లంగల గాపాడునయ్యా!

పూజా. — పోతురాజయ్యదేవా - పోతు బలులిత్తుమయ్య!

శిత్తంబు మార్చవయ్య - జాతిదైవంబు గొల్వ!

నాట కురంజి.

నంద. — సత్తితయైనలేని - భూతముల కొల్వమాని

చిత్తంబులోన బూని - జ్యోతి మయు గొల్వమాని!

అవేశము.— (అవేశముతో) ఓహోయ్, ఓహోయ్ (అనుచు నూగును)

పూజా.— అమ్మ, తల్లీ. నూ వెవరు?

అవేశ.— (పండ్లుకొఱుకుచు వేసాకు నమలుచు కోపముతో) నన్నెఱగరంట్లా ఎఱగరంట్లా, నూడండేమి శేస్తానో? మిమ్మంతా ఓటేవారి—

పూజా.— హ - హ - హ. - అమ్మ. తల్లీ. హద్దు. హద్దు. చల్లని చూపుచూడు. తల్లీ. ఏటలిస్తాం. పొతులిస్తాం. పొంగెల్లెట్టాం. బలెట్టాం జాతిర్లు శేస్తాం. ఏచిరా. కన్నురం ఎలిగించండి, కాసీండి. తెగేయండి—

[లోపలశబ్దము. తర్వాతి నెత్తుటిచేతితో నొకఁడు ప్రవేశించును.]

అవేశ.— నిరుడు నాకు సక్కంగా జాతర శేయక, బలెట్టక అంపేశారు.

పూజా.— అమ్మ, తల్లీ- బుద్ది బుద్ది, సల్లనూపు. సల్లనూపు-ఈపా లంతా శేసేస్తాం.

అవేశ.— నే నెవరు తెల్సునా?

పూజా.— తెలవదు తల్లీ.

అవేశ.— అంకాశము.

పూజా.— బుది బుద్ది దండాలు.

అవేశ.— నన్నెందుకురా పిలిశారు?

శైలి.— అడగండయ్యా నందాయ సమాశారం.

పూజా.— తల్లీ- ఈమాలవాడలో పుట్టి పెరిగి అల్లద్దో నిలుచుండాడే. నందయ్య-వాడు మావాడ మామూలు

యిడిశి, శివ శంకర, అంటా ఏంటేంటో శస్త్రా
శిదంబరం శిదంబరం అంటా మాదేళ్ళంతా కల్ల
దేవుళ్ళంటుంటాడు. అడికి బుద్ధాచ్చి నిన్న కొలి శేట్ట
శెయ్యాలే తల్లి.

అందలు.— ఆ. అద్దది. అద్దది.

ఆవే.— ఓహూయ్— ఇవండి. ఆడు శెడితే శెడ్డాడు; ఆణ్ణ
వొల్లికాటిరుద్దుడు పట్టుండాడు, పొదలడు. అడి
జోలిక బోకండి. ఆని జోలికెల్తే మీకంతా కష్టం—
అయినాగాని నాకు పెరికదారం. పొంగలెట్టి పడే
శియేటలు బలిస్తుంటే అంతా సక్కపరుస్తా.

పూజా.— ఆ ఆ ఆ. అట్టే అట్టే తల్లి.—

నందు.— వీరికోలాహలమున నేమి చెప్పినను వినువారుకారు.
దూరమున నుండి యేమి జరుగునో చూచుచుండెద.

[దూరముగా నెళ్లును.]

ఈరి.— ఏయిరా. నందా. ఏంటేంటో శెప్పేవోడివి అమ్మో
రితో పల్కు తెలస్తది. ఏడోయ్. ఆడేడి?

శిడు.— ఆడప్పడే యెల్లిపోయె బయమేశి.

శింగి.— సూస్తివా. ఆనికి బయ్యం.

పూజా.— ఇక సాలునంట్రా?

శింగి.— సాలు సాలు అమ్మోర్ని కొండెక్కించమనండయ్య.

పూజా.— (కర్పూరరతి చేయును, అశేశగాఁడు అడి క్రిందఁ బడును.)

శింగి.— అమ్మోరికి ఎక్కవ నీలిచ్చుకొండోయ్.

[అందలు త్రగుదురు.]

(నందుడు ప్రవేశించి పూజా ద్రవ్యములఁ జిందఱవందర
గావించి అందఱను పైబడి తన్ని పాఱునను.)

ఈరి.— (మరలఁ బ్రవేశించి) ఇదంతా గాదోయ్. నాకిం
కోటి తోస్తుండాది. రేపు పయిటాలబాపనయ్య
వోరికాడి కెల్లి ఈనిసమాచారం తెల్పాలె. ఆయన
నాల్గుపెడితే అప్పుడు అన్నీ కుదురుతది. శేస్తామం
టోయ్ ?

అండ.— అట్లే చేస్తాం, ఎదండి.

[అందఱును నిష్క్రమింతురు.]

నందు.— వీరికి సన్తార్గము త్వరగా పట్టువడదు; వారిగతి
యది. ఈఘోరకృత్యములఁ జూచినపాపము హ
రించుటకై ఈశ్వరుని బ్రార్థింపఁ బోయెద.

[నిష్క్రమించును.]

శ్రీ రస్తు.
అ వి ఘ్న మస్తు.

నం దు ని చ రి త్ర ము.

ద్వితీయాంకము—ప్రథమరంగము.

సలము. మిరాళిదారునింటి వెలుపలిభాగము.

[ఉయ్యెలపై బ్రాహ్మణుడు కూర్చుండియుండును. భార్యకృష్ణమ్మ తములపాకులు మడిచి యిచ్చుచుండును.]

బ్రాహ్మ.— సుబ్బయ్య వచ్చినాడా?

భార్య.— లేదు.

బ్రాహ్మ.— మఱి నేటిఖర్చురము ఎవరుచేసిరి?

భార్య.— మీరు చెప్పండి.

బ్రాహ్మ.— నీవు చేస్తావా?

భార్య.— బాగున్నదా?

బ్రాహ్మ.— బాగుంటేనే అడిగింది. నీవు చేస్తావా?

భార్య.— అవును.

బ్రాహ్మ.— నీ వెప్పుడు నేర్చుకొంటిని?

భార్య.— సుబ్బయ్య చేస్తుండగా చూచి నేర్చుకొంటిని.

బ్రాహ్మ.— అయితే యిన్నాళ్లెల చెయ్యలేదు?

భార్య.— బాగుంటుందో లేదో అని యిన్నాళ్లు భయంగా ఉండింది. ఈవేళ అయినా గాని చూస్తూ మని

తెగించినాను. నిజంగా బాగుండిదా. ఎగతాళా ?

బ్రాహ్మ. — నిజంగానే బాగుండింది. రేపుగూడ చెయ్యి.

భార్య. — సరే. ఈ వేళ యిది చేసేటప్పటికే యెంతో కష్టమయింది.

బ్రాహ్మ. — ఎందువల్ల ?

భార్య. — అక్కకు యిది యిష్టములేదు.

బ్రాహ్మ. — ఎందుకు ?

భార్య. — నెయ్యి, గోధుమనూక అన్ని ఖర్చవుతుందట. ఇంకేమేమో అంటుంటుంది.

బ్రాహ్మ. — ఇంకా యేమి ?

భార్య. — దూబరదండితన మట. ఎప్పుడుచూచినా తినడమే. సంసారము యేట్లో కలిశిపోతుందట. నెత్తిమీద గుడ్డ వేసికొనవలసిందే నట. ఇంకా యేమేమో తిండి తిండిగా, నేను నేనుగా దివాలా తీస్తారట మీరు.

బ్రాహ్మ. — పిచ్చిది. ఎక్కడనో శుద్ధద్రాభలయింట్లో కాపరం చేసి అత్తివారింటిగుణాలు బాగా పట్టుబడ్డవి. కడుపుకు తినక కాల్చుకోవలె కాబోలు.

భార్య. — అదేమో. ఈ ఖర్చంతా మరింత నేలలమీద వేస్తే బాగుండదా అని అంటుంది, నిజమేగదా ?

బ్రాహ్మ. — అవును. నిజమే. ఇప్పుడుండే నేలలు అనుభవించే దానికి మనుష్యులు లేరు. ఇంకా నేల బట భూములట ? ఉండేది ఆలుమగడు చల్లంగా అని మన మిద్దరము, అమ్మాయి ఒకతె. ఏదో ఉన్నన్నాళ్లు

బాగా తినవలసినది. మంచిగుడ్డలుకట్టవలసినది. నలుగురికి పెట్టవలసినది. ఇంతకన్నా వేరే అనుభవము లేదు. అత్త తృప్తిపడవలసింది ముఖ్యము. అది లెక్కపడితే అన్ని దైవాలకు తృప్తి.

భార్య.— ఏమి యీవేదాంతం మాటలతో?

బ్రాహ్మ.— మాటలుకావు, నాయేర్పాటు చెపుతామిను. మనసు తృప్తిపడేదానికి ఎన్నివిధాల చెయ్యవచ్చునో అన్ని విధాలు చేయవలసింది. అది —

భార్య.— ఇట్లాటివారు నాకు ఎన్నాళ్లుగా చెప్పాడన్నారు రవ్వలట్టిగ తీశియిస్తా నని?

బ్రాహ్మ.— నీ వడిగేదంతా యిప్పటికి నెల రెన్నెల్లుగానే కదా. ఈకోరి కానీ తీశిస్తాను.

భార్య.— దానికేమి యిప్పుడు తీసుకుంటే పైకం కోరికగాగానే యిస్తానంటే ఒప్పుకుంటారు.

బ్రాహ్మ.— నీవు గడుసుదానవు. సమయంచూచే ప్రస్తావిస్తావే. ఉం సరేకానీ, మన పెట్టిరానీ, చెప్పి తెచ్చుందాము.

భార్య.— ప్రొద్దున మీరు పొలంమీదికి వెళ్లివుండినప్పుడు పెట్టి వచ్చియుండెను. అడిగితిని. ఉన్నదని ఒకటి యిచ్చినాడు. ఎవరికో జమీందారులకు రెండు చేస్తే వారు యిప్పుడు ఒకటే చాలు నన్నారట. ఆరెండవదేనట యిది, చూడండి. (ఇచ్చును) ఇప్పుడు వస్తానన్నాడు.

బ్రాహ్మ.— (చూచి) ఇది చిన్నదిగా ఉండునేమో పేసుకొని చూస్తువా?

భాస్క.— చూస్తుని. ఇప్పుడు కావలిస్తే మీరు చూడండేమి?

బ్రాహ్మ.— (మెడలోవేసి) సరే గాగున్నది. ఏమి వెలలు?

భాస్క.— ఎనిమిదివేలలు.

బ్రాహ్మ.— ఎనిమిదివేలు?

భాస్క.— ఎనిమిదివేలే. మహాప్రమాదం. మన యీశువారి
యిండ్లకు పోతే ఒక్కొక్కరు వేసుకొని ఉండేది
చూస్తే మహాసిగ్గుగా ఉన్నది. గోపాలయ్యగారి
భార్యమెడలోని పతకమే పన్నెండువేలలు. రామ
స్వామయ్యగారి భార్య ముక్కుపుడక పదహారువే
లలు. వారింటిబిడ్డమెడలో ఉండేపతకం ఎనిమిది
వేలలు. వారేమి మనకన్న ఎక్కువవారా?

బ్రాహ్మ.— పైకం పోతుందే ఎక్కువే అని కాదు. నీకు యిప్పు
డు తీస్తే, మరి అమ్మాయికి ఒకటి తియ్య వలెనా?
ఇక నది అత్తగారింటికి పోవలసినదినాలు సమీ
పిస్తున్నవా? రెండేండ్లుగా పంట చక్కగా లేదు
నీ వెరుగుదువు. మన రైతులందరికీ అప్పిచ్చియు
న్నాము. అమ్మాయికి ఓలివనుసవగైరాల కెంత
లేదన్నా యిరవైవేలన్నా కావలెనా? ఇప్పటి
వరకు మన అమ్మాయికి పట్టుమని ఒక పెద్దనగ
లేదు. అన్నిఖర్చులు చేస్తే తట్టుకోగలమా అని
యోచన.

భాస్క.— ఇట్లంతా యోచనచేస్తే అయ్యేదికాదు. ఈసారి
కాకుంటే పైసారికన్నా అప్పు తీరుస్తాము. నాకేమో

యీ అడ్డిగమీద మోజుగా వుంది. ఇద్దరికీ తీసి వ్వండి.

బ్రాహ్మ.— సరి. అయితే కాని నీమనసు కెందుకు కొదవ.

నాకరు.— [ప్రవేశించి] అయ్యా, సెట్టి వచ్చియున్నాడు.

బ్రాహ్మ.— రమ్మను.

[నాకరు వెళ్లి సెట్టిని పిలుచుకొని వచ్చును.]

సెట్టి.— దండాలండి దండాలండి. అడియే అడియే, దా సానుదాసా.

బ్రాహ్మ.— కూర్చోండి సెట్టిగారు.

సెట్టి.— అడియే అడియే.

బ్రాహ్మ.— ఏమండి, మీరు పెద్ద కలహం తెచ్చి సెట్టినారు?

సెట్టి.— రామానుజ రామానుజ, కలహమా?

బ్రాహ్మ.— ఔను.

సెట్టి.— రామానుజ. రామానుజ. నే నే మెరుగనండి.

బ్రాహ్మ.— ఎరగరా? మఱి చూడండి. చేత పైకం లేనప్పుడు అడ్డిగ తెచ్చియి స్తిరి. ఆడవాళ్లు కాపలెనని మూర్ఖం చేస్తున్నారు. ఈసంవత్సరం కైకానికి కొంచెంక సాలా.

సెట్టి.— రామానుజ. రామానుజ అడ్డిగనా? సరి. ఏమిరా అపచారం అనుకొంటిని. సరి. అదేమండి అట్లా సాయిస్తారు? మీదగ్గర ఒకమంచి బేరం చెయ్యవలె నని అడియే శానాదినాలుగ ఉంటిని. అమ్మ గారు మంచి అడ్డిగ ఒకటి కావలె అంటుండిరి. ఇది మంచి సాత్తు. అమ్మగారు తాయార్ల వలె. — రాజుసం సానానికి రెండు చేయిస్తే ఒకటి తీసుకొని ఒకటి వ

ద్దన్నారు. ఎప్పుడెప్పుడు వారామాలు సాయిస్తు
రా అని ఊంటిని. అది మనవద్ద ఉండవలసిందండి.
ఇది-నాకుయెంబెరుమానారు సన్నిధివంటిది. పైకాని
కేమి మీ రెక్కడ పోతారు? నే నెక్కడ పోతాను?

బ్రాహ్మ.— మీరు అసాధ్యులండి. ఖర్చుకాసిదాన్ని మానె
త్తిని కడితిరి.

సెట్టి.— రాము. రాను. ఆరామునితోడు దోపం లే దనండి.
అడియే అట్లాంతా తిమవిషయంలో పొరబాటు
చెప్పేవాడు కానండి. నాసమాచారం - ఆ - అ
దేమి మీరు మొగం తెలియనివానివలె సాయి
స్తారే? ఇది మంచి ఉలాందాలు నూట యిరవై
యెనిమిది పట్టలు తీర్చింది. కట్టడానికే ఆరు నెలల
యింది. అది యింటికి వచ్చినవేళ చూడండి.
మనయింట్లో శుభకార్యాలు జరగవలె. ఇంకామంచి
గిరాకి రావలె. మీరు మరేమి అడ్డం చెప్పవద్దండి.
అమ్మగారిమనసుకు ఏమీ కొదువవద్దండి.

(అన్నపూర్ణమృతప్రసేకించును.)

అన్నపూర్ణ.— అమ్మా, అమ్మా యిటురండి యిటురండి, మీకు
మనముడు పుట్టినాడు.

భార్య.— మనముడా?

అన్నపూ.— భౌను. వేగరం రండి (లోపలివైపు చూచి) పెద్ద
కూటం అరలోకి తీసికొనిపొండి వస్తున్నాము.
(కృష్ణమృతో) మన అమ్మాయి—

బ్రాహ్మ.— అమ్మాయి యేంచి— మనము డేందమ్మా?

భార్య.— ఏం దమ్మా?

అన్న.— ఈ కాలం వాళ్లకు అన్ని తెలుసును. ఒకటి తెలియదు. మన మీనాక్షి సమర్థైంది.

భార్య.— మన మీనాక్షి? ఎప్పు డెప్పుడు?

పెట్టి.— చూస్తేరా. నామాట ఎప్పుడు పొద్దుకాదండి. అది సత్యం.

భార్య.— పోదాం (అన్నపూర్ణమ్మతో) పద.

[కృష్ణమ్మయు అన్నపూర్ణమ్మయు నిష్క్రమింతురు.]

పెట్టి.— దినవారా లన్నీ బాగుందాండి?

బ్రాహ్మ.— ఇకమీగకదా విచారించవలెను. మాపురోహితులను పిలిపించవలెను.

పెట్టి.— మన అల్లుడు యిప్పుడు యెక్కడ వున్నారండి. ఈ ప్రయోజనానికి రావలసిందే కదా ఆయన.

బ్రాహ్మ.— బోను, రావలశిందే. ముందు వారికి శుభం చెప్పి పంపవలె. అంతా చాలాపనులున్నవి. అక్కడినుం దర్భా లెట్లున్నవో?

[కృష్ణమ్మ ప్రవేశించును.]

బ్రాహ్మ.— ఏమది?

భార్య.— మన మీనాక్షి సమర్థయింది. పెద్దపడసాలలో అరలో కూచోపెట్టి వచ్చినాను. కావలసిన సామాను లన్నీ తెప్పించవలె.

(అడుబిడ్డ రంగమ్మ ప్రవేశించును.)

రంగమ్మ.— ఊరికే లేనిపోని జంఘూటకం పెట్టుకోవద్దు. సాంగ్యం పోసేక అయిందాంటే అయిందనిపించండి. దానికేం, వట్టి జంభాలకు పోవలె నని లేనిపోని ఖర్చులు పెట్టిస్తుంది. పోయినవరాత్రికి చూడలా? ఇంట్లో పెద్దదాన్ని నామాట విని అంతా అయిందా అంటే అయిందనిపించండి.

భాగ్య.— నాకేమి? నే నేమీ చెప్పలేదు, అది కావలె, ఇది కావలె అని, మీయిష్టం యెట్లో అట్లే కానివ్వండి. మీకులేని పరువు ప్రతిష్ఠలా నాకు? నేనేమి వచ్చిందాన్నేకదా.

భాగ్యమ్మ.— నీవేమిటి చెప్పడం? ఇంకా యేం చేసేవి. ఏమి కావలిసింది ఆవిషయం ఏమి ప్రస్తావనే లేదే? ఇంతలో నీమనసులో నీ వేమో తెలచుకొని కోపపడుతున్నావు.

రంగమ్మ.— కోప్పడుతున్నానా? అంతా మీరు పోయిందే పోకలా? కొంచెమున్నా యిల్లు వాకలి సంచారం ఏదీ యోచనలేదు. అన్నీ దూబరదండితనాలేనా? నేనమర్తయినప్పుడు మానాయన తుదకు వేరంటం కూడా పిలవవద్దన్నాడు. ఊరికే మేళాలు తాళాలు మకరాలు అంతాచేస్తూ నెత్తిమీద గుడ్డవేసుకొనేవని చేయబోకండి. కాపరానికి వచ్చి పట్టుమనియింకా పడేట్లుకాలేదు. అప్పుడే సాతంత్రం. మట్టుమర్యాద లేక ఎవరంటే వారి ముందు సిలుచుకొని

మొగునితో మాట్లాటం బాగుంది; వృద్ధికి రావచ్చును. దానికి తెలివిలేకపోయినా నీ కేమయింది? మంచి—

బ్రాహ్మ.— అక్కా ఇదేమీ బాగుంట్లేదు.

రంగ.— బాగుంట్లేదా?

బ్రాహ్మ.— అవును. ఇదుగో నే చెప్తాను. ఇట్లాటిమాటలు చక్కగా ఉండవు. పెద్దదానవుగా ఊరికే ఒకచోట కూర్చోని ఉండు.

రంగ.— ఒకచోటనే కూర్చుండడానికి నేనేమి కష్టమొందానా? బండనా? అంతా వెట్టిపోకలా?

నాక.— [ప్రవేశించి] స్వామి- మనమాలలు వచ్చియున్నారు. అరుస్తూ మిమ్ముల నేమో అగత్యం చూడవలసిన అంటున్నారు.

బ్రాహ్మ.— రమ్మను.

[మాలలు ప్రవేశింతురు]

గేయము. ఆదితాళము.

మాలలు.

అయ్య వొక మనవిగద, మన సంధుని చరిత్ర మెల్ల నదియేమో - మఱి
మఱి చెడిపోయెన్|| అయ్యగో||

వాడటో, లేని పోని, వాడుకలఁ దెచ్చి పెట్టెన్ - వలసపోవుదు
మయ్యా|| అయ్యగో||

మఱిమఱి వెట్టినాని చందమునఁ జూచి చూచి - విట్టవీగుచునుండున్||
అయ్యగో||

అల్లవాఁడు - తిల్లకు మమ్మెల్లఁ దిరున్నాల్లఁ జూడ రండని యల్లరి చేయెన్||
అయ్యగో||

అట్టేవాడు కట్టెదీసి కొట్టునంచు భయమందుచుకా - పలుకుదు
మెటు లెటులా? అయ్యోగో!

అన హీనముగాదా మాకు మానము లేదా - మాదేవుడు పోతురాజే!
అయ్యోగో!

మాదాస్థులతోడఁ గూడి, సోదె లడిగినాము - మోసము గాదయ్యో -
అయ్యోగో!

వొల్లకాటి రుద్రుడీడ్చి - వొచ్చి యట్టే - పట్టినా దంట - వొదిలి
పోవడంటా - అయ్యోగో!

వొదలదంట - కదలదంట - మెదలదంట - తుదిచాక వదలి పోదు
మయ్యా - అయ్యోగో!

బ్రాహ్మ. — ఆహా. అటులనా? అంతకాతర మాయెనా నెధ
వకు? ఏమియు తెలియని నాధు వని యెంచి యుంటిని
వానిని - అట్టివాడు మీవాడ కట్టుదిట్టములు బాసి
చిదంబర మేగునటనా? రెండురోజులుగా రాకుండ
గా ఒళ్లుచక్కలేదు కాబోలు ననుకొంటిని. అది ని
జమేనా?

శే:దిరి. — స్వామి. మతేమి లేదు. సక్కంగా - దిట్టంగుండాడు.
ఇటీయల కొన్నాల్లుగ రేపుటాల్లో యాణ్ణో అవు
పడకుంటే శేనికాడో, యేటినాయో గొడ్డుగోదలకు
పచ్చిక్కో అంటుణ్ణా దేవరా - అంటుణ్ణామా-సా
మీ- మారాజులు మమ్ము కొయాల, బుద్ధిబుద్ధి.మ
న్నించాలా- ఆడు శేశినతిష్ఠ. మాకేం తెలవదు.
సామీ యాడ కెల్లాడ్రా అంటా ఓనాడు. అల్లా
యేసమానిశేను అయ్యవాసుండారా, ఆ అయ్యవో

రింటికాడా అదేంటో సదవతా కతచెవుతారే ఆడ
అది యింటా దూరంగా నిల్బడుణ్ణాడు, మొన్న
సుక్కరారనాడు. ఆణ్ణి పట్టి అట్టె అందరు అ
డుగుదం గదా మమ్మ ల్నంతా గెదమాయించి
మాలో పదకొండుమందిని, యెంటయేసుకొని
అల్లా తిరుప్పంగూరి కెల్లాచ్చినాడు సామి. ఒల్లా
లేదు. గిల్లూ లేదు.

బ్రాహ్మ. — తిరుప్పంగూరికి వెళ్లివచ్చినాడా?

శేంద్రి. — ఔను సామి.

బ్రాహ్మ. — ఇప్పుడెక్కడ నున్నాడు? నేడు సనికి పోయినాడా?

శేంద్రి. — ఇంటికా డుండాపోమో తెలవదు. మఱి మొన్న
మాకులంపెద్ద తాతయ్యచేత శేప్పించినాం శానా
దూరిం ఇన్లైనామి. నిన్నా రేపు మాదాసరయ్యను
విలిశి అంకాళన్తుకు పూజ్జేశి పొంగలెట్టి యేంటు
టో అంతా శేశినాం గాని, అదేంటో పొల్లకాటి
మిన్నరు డంట, ఈణ్ణిట్టినా డంట మారాజా.

బ్రాహ్మ. — [అలోచించుట సభిసయించి.] మఱిచితి - మఱిచితి.

ఉ. నేడడుదయ్యిబు వాఁ డిచట నేగుపుతోఁ గపటంపునుద్దులన్
అడుచుచుండఁ బొమ్మనుచు నానతిచేసినఁ బోఁడు మూర్ఖుడై;
వాడకుఁ గానివారి కింక వా యధికం బని విందు, కంటి నే
వీడఁచటంట, భక్తియట వీనిఁ జివంబర మేగనిత్తునే?

ప్రొద్దున నిక్కడికి వచ్చియుండెను. తోటకు పోయి
కపిలెబాసను మాదిగవాని కిచ్చి కుట్టుకొని రమ్మం

టిని పోయినాడు. వచ్చును- రాగానే విచారించెద.
మీరు వెళ్ళండి.

నారి.— సామి. అడల్తుండటం మానేం సక్కం గుండ్రా. ఎ
న్నాళ్ళ క్లాసుంచో సక్కంగా, యేయిలేక కదురు
గా బస్తుణ్ణి యిమాలాడకు సామి యినాశ కాలం
యిడివొల్ల పుట్టిది, మారాజా. మేము ఇంగా
బతక లేము.

రాగము మోహన. మిశ్రయేక తాళము.

బెబ్బలి చందము బిబ్బరించాడుక

అబ్బ మాయబ్బ లూదబ్బర యేమో.

గొబ్బన శివ యని దబ్బం డట్టించుక.

దబ్బకున్న మఱి బెబ్బల నామక.

కెబ్బరగాడయ్య - గుబ్బగాలతో.

అబ్బబ్బ తబ్బబ్బ - తొడబెల్ల మిడుగా.

బ్రాహ్మ.— సరి మీరందఱు వెళ్లిండి; నేను వానిని చక్కగా
విచారించెదను శిక్షించెదను. అంత పోలరమా వా
నికీ? చిదంబరమును గిదంబరమును-బండకొయ్యకు
వేయిస్తా నీ నేళరాని.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు.]

రంగస్థ.— చూస్తారా - విలయాలు- ఇవి అంతాచూచు కొం
టావా, ఇంట్లో వేడుకలు చూచుకొంటావా?

బ్రాహ్మ.— అక్కా, నాకోపమువచ్చును. నీవని చూచుకొని
వెళ్లు. అదరిమ్రలయింట్లో యేమని కాపురం చేసినావో

గాని అంతా ఆదరిస్తావుయోచనలే. నిన్ను కాదని
ఒకమూల పడియుండుపో.

సంగ.— ఏవీడ యెట్లా పాడైపోతే నాకేమి? చక్కపడేదారి
చెప్పితినేగాని. సరిసరి - చెడిపోయేకాలం, నాకేం
నాదాని నే పోతా. (అని కోపముతోను దుఃఖము
తోను ఎదుటవచ్చెను పుగోహితురాలిని త్రోసి
కొనుచు వెళ్లిపోవును).

[సుబ్బప్తు ప్రవేశించును.]

సుబ్బప్తు.— అమ్మా పేరంట్లం యెక్కడెక్కడ ఏమని పిలవ
మంటారు? కావలసినవస్తువు లంతా తెప్పించారా?

భార్య.— మాకేం తెలుసును? అప్పు డనగా చెప్పిపంపితే
యిప్పు డొస్తున్నారు. ఏమేం కావాల్సో వచ్చి చె
ప్పితే గదా?

సుబ్బప్తు.— విస్తల్లో అన్నంపెట్టుకొని కూర్చోని కలుపుకొని
ఒక్కముద్ద నోట్లో వేసుకునేటప్పటికి మన అమ్మా
యి సమర్థయిందని విన్నాను. తీరా ముట్టగన్నం తినే
ప్పటికి ముట్టి పిలుస్తున్నారని అంటే ఆదాబాదా
కొండుమెతుకులూ నోట్లో వేసుకొని చెయికడు
క్కుని ఎంగిలాకెత్తి దొడ్లో పార వేసి అలికేం
దుకు పేడచూస్తే పేడలేకపోయింది. మఱి కావే
రమ్మగారింటికి వెళ్లితే తద్దినబ్రాహ్మణులు భోంచేస్తు
న్నారు, ఎత్తుకో పోకూడ దన్నారు. ఆ అంతా
ఆచేత్తనే ఎగవేసిధికి కనకమ్మగారింటికి వెళ్లి
యింతపేడతెచ్చుకొని వస్తుగదా మక్క ఒకటి

వంటయింట్లోనుండి బయట వస్తున్నది. ఏండాకిందో
యేమో నని వంటయింట్లో చూస్తే అన్నం తపెల
బోర్లపడుచున్నది ; మజ్జిగ మఱిగ దొర్లి నే భోం
చేసిన చోట పడులుంది.

బ్రాహ్మ. — పోనిత్తురు. ఇక జరగవలసింది చెప్పండి.

సుబ్బ. — మఱియిక జరగవలసిందేమి? ఆ అన్నం కాస్తా కుడితితో
ట్లో పార వేసి తప్పాల తోముకొని నిప్పులో పార్లిం
చి మఱిగను పొట్టో పూడ్చాను.

బ్రాహ్మ. — మన యింట్లో జరగవలసిందేమి?

సుబ్బ. — అన్ని చక్కగా నే జరిగవచ్చును. నేనేమి మళ్ళీ
న్నానం చెయ్యలేదనుకొన్నారా ? సుద్దికాస్తా పెట్టి
యేటికి వెళ్లి గుడ్డ లుతుకొని న్నానంచేసి మడు
గు బట్టకట్టుకొని బొట్టు పెట్టుకొని యిదగో మీరు
కోప్పడుతారేమో నని దబ్బున వచ్చానండి.

బ్రాహ్మ. — అది కాదమ్మా, మంచిచాదస్తంగానే ఉన్నది. ఇప్పు
డు మనయింట్లో జరగవలసింది యేమి?

భార్య. — సరి, ఇక మీపురాణ మేందా?

సుబ్బ. — మీకేం లొక్కలు; మమ్మల్ని వైదికులను చూస్తే
పరిహాసం. అరుస్తారని మనకు శానా కావలశినవా
రేలని ఆదాబాదా ముగించుకొని వచ్చాను, పసుపు
గూడా చక్కగా పూసు కోకనే. న్నానానికివో
తూ అవసరంలో అది కాస్తా మఱిచాను. మళ్ళీయిం
తిమూరిం రావలెనే అని ప్రొద్దున బండమీద రా

చినపసుపుకొంచెం అంటుకుంటే దాన్ని ఆతడిచేతుల్లో రాచిపూసుకొని నాల్గుమునకలుపెట్టి వచ్చాను.

బ్రాహ్మ.— మీ మునకలును, గినకులును, అవసరమూ పని తెలిసేదిలేదు. శుద్ధవైదికపు చాదస్తం. ఇక కావలసిందేమో శీఘ్రంగా చెప్పండి, పొద్దు లేదు.

సుబ్బ.— దినవారాలన్ని బాగున్నాయా? అమ్మాయి యేంచీర కట్టుకుట్టింది? ఇదుగో చూడండి, యిప్పుడే చెప్పతాను. బీదవాళ్లం, మిమ్మల్ని ఆశ్రయించినవాళ్లం. అది గోనండి ఆచీరకాస్తా నాకు చేరవలశింది. పాడుముండ చాకలివి యెక్కడికి పోయినా నాకు దాయాది. దానిపేరూ మా ఆడబిడ్డ పేరూ ఒకటే. అందుచేత ఆడబిడ్డతనంగా అన్నీతనకే చేరవలె నంటుంది.

భార్య.— పోనిత్తురు. కొత్తదే యిప్పిస్తాను. ఏమేం కావలెనో తెప్పిస్తా చెప్పండి.

సుబ్బ.— మీరు మహారాజులవలె పార్వతీపరమేశ్వరులవలె కలకాలం కడిపెడుబిడ్డలతో ఉండవలె. నే చెప్పింది నాడుక ఆచారమండి; కొత్తదిచ్చినా ఆచారం తప్పక ఆచీర పదలరాదండి.

బ్రాహ్మ.— సరే యిప్పిస్తాను, గాని ఆపై న?

సుబ్బ.— పాలుపండు యిప్పించారా?

భార్య.— అయింది.

సుబ్బ.— అదేమన్యాయమమ్మా? బుచ్చమ్మగారింట్లో పిల్లసమర్తయితే పాలును పండును యివ్వక యేదో

అంగట్లోనుంచి కొనుక్కొచ్చి యిప్పించారట. ఏమి కలికాలం!

బ్రాహ్మ.— ఇప్పు.

సుబ్బ.— మరి మకరం గిరిరం కట్టించే యేర్పాడేమైనా ఉన్నదా?

బ్రాహ్మ.— అన్నీ యే మేమి కావలెనో చెప్పండి.

సుబ్బ.— మేళంగూడా ఉండవలెనండి. మొన్న గౌరీభాయి యింట్లో మేళంపెడితే మాపాటకు యెదురు పాడనన్నాడు. మనయింట్లో తంజావూర్లోనుండి మేళగాణ్ణి పిలిపించి చూడండి ఎట్టచేస్తానో నని నే చెప్పానండి. కనుక మీరు మంచివాణ్ణి పెట్టించండి.

భార్య.— ఇంకా ?

సుబ్బ.— తమల పాకులు, వక్కలు, మఱి పండ్లు, టంకాయలు, పసుపు, కుంకుమ, చిమ్మిలికి నువ్వులు, బెల్లం-ఇది గోనండి మీరు యిప్పటివారివలె అదంతా తూట్టిం చెయ్యించొద్దండి. గొగా పెద్దవెలక్కాయలంతేసి వుంట లిస్తేనేగాని పరువు గాదు.

[నౌకరు ప్రవేశించును.]

నౌకరు.— స్వామీ, నందుడు వచ్చి యున్నాడండి.

బ్రాహ్మ.— ఆహా వచ్చినాడా. సరే, యెదురుగా రమ్మను కుంకను. సమయానికే వచ్చినాడు. గుమాస్తాను రమ్మను.

నౌకరు.— చిత్తము. (అని వెళ్లును.)

బ్రాహ్మ.— (భార్యతో) అక్క యేమన్నా అన్నదని చెవిలో వేసి కోక పని కానియ్యండి. ప్రయోజనకాలం నలుగురు వస్తూపోతూ వుంటారు. తగువులుగ వుంటే నలుగురు నవ్విపోతారు. బాగుండదు.

భార్య.— అయితే నేను తగవు లాడినానా?

[గుమస్తాప్రవేశించును.]

కృష్ణరావు.— (ప్రవేశించి) నమస్కారము స్వామీ!

బ్రాహ్మ.— మన అమ్మాయి పుష్పనతి నైనది.

కృష్ణ.— సంతోషమండి.

బ్రాహ్మ.— సాయంత్రములోపల శృంగారాలు మంచిమేళం యింకా యేమేమి కావలెనో అన్నీ సిద్ధం చేయించండి. ఇదుగో మన సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు వివరంచెబుతారు. వెనక అక్క నడిగి యెన తెవరికి మనబాధుజాలంలో సుభలేఖలు వ్రాయవలెనో అన్నీవ్రాయించండి.

కృష్ణ.— చిత్తమండి.

బ్రాహ్మ.— ఈనాల్గురోజులూ మీరు యిక్కణ్ణే ఉణ్ణండి.

భార్య.— రుక్మిణీభాయమ్మగారిని యీనాల్గు రోజులూ యిక్కణ్ణే ఉణ్ణించండి.

కృష్ణ.— చిత్తమండి.

ప్రాప్తః.— మఱి నేను నందునితో మాట్లాడి వచ్చెదను.

[కృష్ణరావు వెళ్లుచు; నందుడు ప్రవేశించును.]

నందు.— స్వామీ,

గాగము : ఉపేని. తాము : రూపకము.

తిల్లయంబుల న్దలము గలవంట - అది గన్న వార్కి-

మఱి జన్మబాధ లేదంట||

గోపుర శిఖరములు గలవంట - కనుగొన్న వార్కి-

దాపున యనుభవములు రాగంట||

రూపుడేని చూపు గలదంట - గోపురములోన

చూపరుల కానింద మానంట||

జేకటార్య సమ్మతుం డంట - నట నేతమూర్తి

యంకితుండు భక్తులకంట||

నాప నాకు ననుమతిచ్చి - ఓస్వామి మీరు

నావగం దీర్చిగ వేరుదు||

తిల్లయంబుల మను నొక దివ్య దేశ మున్నదంట. అందు

ఒక గొప్ప శివాలయ మున్నదంట. ఆయాలయమున

నటనసభేశిమూర్తి యున్నవారంట. స్వామీ, ఆ

మూర్తిని దర్శనముచేసినవారికిక జన్మమే లేదంట.

ఆ ప్రదేశమును చూచి యామూర్తిని దర్శించి రా

వలె నని నాకాశ పుట్టియున్నది. కనుక నాకు అచ్చ

టికి పోయిరాను సెలవీయ వేడెదను, స్వామీ.

(నమస్కరించును.)

బ్రాహ్మ. — నందా,

రాగము : శంకరాభరణము - తాళము : మిశ్ర వికము.

వాడవారల శివభక్తిచేయ ప్రేరేపించితో నియమించితో?

రేపు మాపుసు వచ్చి యేగుచుండిన నది నేవయా నందినేవయా?

బానిసవాఁడగు నీ కింత పోతరమేలరా? యిది చాలురా?

గంగజాతర నేయ నండ్రజేరి ఖండించితో దండించితో?

తలక్రిందులైనను పిచ్చుక పక్షులరాకొనా? యిది బాగొనా?

నీపోకలపై నిద్విడును నని మది నెంచితో గడిమించితో?

శంకలేక బానిసీని పోరిక యెట్టురా? మదిఁ బుట్టెరా?

వేంకటాచలముఁ గొల్వఁగోరిన నిన్నుతిట్టరా - మఱి కొట్టరా?

నీ కేమిరా, ఇంతగర్వమా? కొంచెమైనను పిన్నపెద్దలు లేక జాతినీతులు తెలియక వాడవారి కందఱికి తాచెడ్డకోతి వనమెల్ల జెరిచె నన్నట్లు నీవు చెడులయేగాక శివశివయనియును శంకరా యనియును భజనజేయప్రేరేపించెదవా? కుంకా, రెండుమూడు రోజులుగానీవు అగుపడకుండుటయే కాక ఇతరులను మెటబెట్టుకొని నాతో చెప్పకయే తిరుప్పంగూరికి పోయితివా? నిన్నేమి చేసెదనో చూడు. కొఱతవేయించి యెముకిలు విరుగతన్నించెద. ఊడిగపుమాలవానికి ఇంతపోతరమా? కొంచెమైన మట్టుమర్పాదలులేవు. ఇకనైనా కుదురుగా నుంటావా లేక తలారివానిచే కొఱతవేయించేదా?

నందు. — స్వామీ, నే నేమి చేయరా నిషని చేసితిను? చేని

లో నేచేయవలసిన పను లన్నియును చేసియే పోయితిని. స్వామీ, ఈజన్మము తరించుటకు తగినమార్గమైన ఆశివపరమాత్మను చూడఁబోయితిని గాని ఇంక నే యపరాధమును జేయలేదు.

తాత్పర్యము. — ఆహా, దుర్మార్గా, అధికముగ మాటలాడెదవా? మాలవానికి శివదర్శనమా? నీ వేమి బ్రాహ్మణుడవు కాదలచితివా? బదులుకు బదులొకదా, చేసినది తప్పునక? కావలసిన మీదేవుల్ల పూజచేసికొంటే చాలదా? అది లేక చాలని కొదవకు మీవానిని ఆక్షేపిస్తావా?

రాగము -

తాళము.

చిదంబర మేగవరా - విగరా - చిదంబర మేగవరా -

చిదంబర మేగిం - మదమందదు వని - వదలెద వది నీజాతికి దగునా||

తప్పుకొన్నట్లు - వేయనగా, నీ - కి పటమంతయు నిటఁ బాపకురా||

వాపోవకు - నీవలను చెలియక - రాపాడుదు నారెనుడుట నిలకు పో||

ఇప్పుడు తెలిసియో తెలియక యోచేస్తావి. మన్నించెదను. నీసమాచారములన్నీ తెలిసినవి. మరల నీపై యెవరైనా యేమైనా మార్పిడిచేస్తే నిశ్చయముగా కొఱతి వేయించెదను. నిశ్చయము. పో. చిదంబర మనుమాట విడిచి దొడ్ల వామికుట్టుచున్నారే వారికి సహాయముగా నుండుపో.

చందా. — స్వామీ. నాపై నింత కోపించిన నింక నెట్లు? ఈదీను నింత కరుణఁ జూడ వేడెదను. నాయాయొక్క ప్రార్థన

సంగీకరించి పెద్దవానన్నుచేసి ఊరక దర్శనమాత్రి
ముననైన నన్న కడతేర్పు మార్గము చూపి యేల
రాదా? ఎన్ని పాపములలో యొనర్చి ఈలోకమున నీ
చండాలబ్బ మె త్తినాడను. అయినను తమవంటివా
రియొద్ద సేవకుడ నైతినిని సంతోషించెదను. తమ్ము
నాశ్రయించినందులకై నేను కడతేరు మార్గమును
జూపి తాము పుణ్యమా కట్టకొనరాదా? నేదీనం
డను. అనడను. నన్న రక్షింపుడు. మీ కిదే
మొక్కెదను.

[అని సాగిలంబడును.]

భాగ్య.— ఏమో పోతాడు. మనషనివాడు. మనకు సంతోష
కాలంలో వానికిని సంతోషం కలగనీయండి.

బ్రాహ్మ.— ఇకన్నీ మీసమాచారములు గావు ఊర్కొనుడు.
అందువల్లనే పనివాండ్ల అణగిమణిగియుండకుండుట

రాగము : మోహన - తాళము : ఆది.

ఓరి నందా - నీవు చిదంబర మని యనె దగునటరా

పో దగునటరా ఓరి సరియా-

నేరక యిటివి - నినువిడిచితి నిక

మరల పల్కినను - నెట్టుదు - కొట్టుదు నందా

చిదంబర మన విడగోరు - పది పో నాటుము నారు

మొలక తెత్తవలె కారు - మాటాడక యిక పోరా-బొరా నందా

నందా, నీదుర్మార్గము లిప్పుడు తెలిసె. ఎదుట నిలువకు.

రేపుదయమున తూర్పుకయ్యలు నాటవలెను. వేప

చేనులు దుక్కిచేయవలెను. ఈయేడు వాన తక్కు-
వగుటచే సర్కారుకు పైకముకట్టుటకు కూడ చాలి
నంత పండుస ట్లగుపడదు. కట్టపడి పని చేయుము.
పోమ్మ. నీతో నేను మాటాడలేను. నాకు వేరే
పని యున్నది. నేను వెళ్లెదను. పో. పో. నీవు కుదు
రుగా నున్నావను సమాచారము వినవలయు నీముఖ
ము చూడను. నిలువకుము, పో పో.

[నిష్క్రమించును. యవనిక పడును.]

ద్వితీయాంకము—ద్వితీయరంగము.

స్థలము : బ్రాహ్మణునింటి కూటము.

కృష్ణ.— ఏమమ్మా! సుబ్బలక్ష్మమ్మగారూ! పేరంట్రిమంతా పిలిచయిందా?

సుబ్బ.— అయిందమ్మా! అయింది. ఏం పేరంట్రిమోగాని పాడుపీడ?

కృష్ణ.— ఏమమ్మా కోప్పడుతారు? విశేష మేమి?

సుబ్బ.— విశేషానికేమి? ఎవరింట చూచినా అదేమియేదో గాని మావంటి వైదీకులను చూస్తే యెగతాళి పరిహాసం. ఏదో మేమిచ్చిపెట్టుకొన్న దంతే. మీవలె మేము మహారాజులు కావలెనంటే అవుతామా? అదేం మిడిశిపాటుతన మమ్మా! అట్లాబిడ్లు తెలియక వస్తుంది? గడిచిబతికినవాళ్లైవరాలేదు. మహారాజులకుగాని బీదవాండ్రకుగాని ఆకడుపే ఆమానమే.

కృష్ణ.— ఏం దమ్మా, సుబ్బలక్ష్మమ్మగారూ, అట్లా కోప్పడుతారా? ఎవరేమన్నారో చెప్పితే కదా దేనికి?

సుబ్బ.— అది కాదమ్మా! ఆ అరవనాల్లిపిల్ల, అభిరామ కూతురుండ్రా నాగు. అదేమి మిట్టిపడుతుందమ్మా ఇప్పుడేను. ఇంకా ప్రయోజనమేకాలేదు. మొగుని ముఖమెరుగదు. ఆ మొగుని కేమో గొప్ప అములు

దారుపని అయిం దని కాళ్లు నేలపై నిలవడంలేదు.
మిడిశివడుతుంది. మొగునితో అ దేంకాపరంచేస్తుం
దోగాని?

కృష్ణ.— పోనీండి, పిల్లది, ఊర్లోండి. వాల్లెవరో వస్తున్నారు.
శాగుండదువించే. ఇదిగో ఈసగడాలదండ. మీకో
చీర ఉగ్రాణంలో పెట్టియున్నాను, కట్టుకోండి పాం
డి. జాగ్రతగా రండి. వచ్చినవారిని కూచోబెట్టి
తాంబూలం అదీ యివ్వవలసి ఉంటుంది.

(సుబ్బన్న నిష్క్రమించును. సరస్వతియు నాగమ్మయు ప్రవేశింతురు.)

సరస్వతి.— ఏమమ్మా, ఇంకా యేమీ సద్దు లేకున్నది. వేళకా
లేదా?

నాగమ్మ.— మీకు అవసరం ఎక్కడన్నా పిలిస్తే చాలు. ఇంకా
అస్తమానానికి చెడుగడియ్యున్నవి. దీపాలు పెట్టిన
వెనుకనే కదా అంతాను?

కృష్ణ.— రండి రండి - సరస్వతీభాయమ్మగారూ, నాగమ్మగా
రూ రండి - కూచోండి.

సరస్వతి.— ఏమమ్మో - మేమే ముందు వచ్చినట్లున్నదే? ఇంకా
ఆలస్యమా?

కృష్ణ.— నలుగురూ రావలెగదా?

నాగమ్మ.— మఱి నేచెబితే, అప్పుడే తొందరపడి వేధించి పిలు
చుకొని వచ్చింది.

కృష్ణ.— మామీద ఆమెకు అభిమానం.

సరస్వతి.— ఎక్కడి దమ్మా కొత్త అడ్డిగ కొన్నారా యేమి?

కృష్ణ.— బౌను. మొన్నె.

నాగమ్మ.— ఎంతే? బాగున్నది.

కృష్ణ.— ఎనిమిది పేలు.

సరస్వ.— రంగమ్మ నెడలోనిది పన్నెండుపేలట గాని యింతగా గుండ్లదేదు.

నాగ.— సరేగాని. అడవిడ్డ ఊళ్లోలేదా?

కృష్ణ.— ఉన్నది. ఏల?

నాగ.— ఉంటే అడ్డి గెక్కడిది?

[నారాయణమ్మ కనకమ్మ ప్రవేశింతురు].

కృష్ణ.— రండిరండి. నేడు మీరందఱు రావడం ఒకటి— కనకమ్మ రావడము ఒకటి. మొగుడు వెళ్లమన్నాడటే నిన్ను?

నారా.— మాయంటాయన్న శిభారుసు. చెయ్యమని మూడు ఝాములనుండి శతిపోతే యిప్పటికైంది. మఱి యింక ఒకగడియకల్లా పిలుచుకొని వస్తానని చెప్పి వచ్చినా.

కృష్ణ.— పిలుచుకువస్తానంటే నీవూ వెళ్లడమా?

నారా.— బౌను.

కృష్ణ.— సరే. సరే. ఇద్దరూ యిప్పుడే పొండి. మీ యిండ్లకు నేనొస్తే పొద్దస్తమానాలూ వుండవలె; మీరు వస్తే విభిషణ అంటూ అవుడే వెళ్లవలె?

సరస్వ.— సరే ఉణ్ణండి. నీవు పంపితేనా, పంపకుంటేనా వారు వెళ్లడం?

[లక్ష్మమ్మ ప్రవేశించును.]

లక్ష్మమ్మ.— ఇదుగోనమ్మో నేనూ వచ్చినాను. అన్నీ అయిందేమో ననుకున్నాను. ఇంకా యేమీ అగువల్లేదే? అదేదే మకరం అట్లా కట్టించినారు రుక్మిణమ్మగా రింట్లో పాన్న ఎంత ముచ్చట ముద్దులు మూటగట్టు తుణ్ణిందీ.

నాగ.— దీనికి మాత్ర మేమి? వంకరా? వాంట్లో అన్నీరం గులతోటే - యిక్కడ అంతా తెల్లగా ధావళ్ళం నిగనిగ లాడుతున్నది.

నారా.— పొద్దపు తున్నదమ్మా!

కృష్ణ.— ఈవేళ గొబ్బిళ్లకు లక్ష్మమ్మ ఆరంభించవలెను.

లక్ష్మమ్మ.— నా కేమోనమ్మా - ఈవేళతిలంటుకున్నాను, జలుబు చేసింది. నేను పాళ్లేను. నాగమ్మా, పాడవమ్మా.

నాగ.— మీరేమన్నా అనుకోండి. ఇదుగోనాకాళ్లు చూడు. నావల్లకాదు. అదీకాక యింట్లో నాకు తొందర. బిడ్డయేడుస్తుంది.

నారా.— అయితే - ఏమే సరస - నీబిడ్డకు ఏమేమి సొమ్ములు చేయించావే. రావలె రావలె అను కుంటాను - తీరదు.

లక్ష్మమ్మ.— నీవలె వుందా? నీయింటాయన వలెవుందా? ఏమే?

కృష్ణ.— సరే అందరూ అలా అంటుంటే ఏలాగే?

సరస్వ. — ఇదో కనకం, నీవు మానవహించడం అంటే బాగుంట్లేదు. నీది మహాబింకారే!

కనక. — ఒళ్లు నిమ్మశంగా లేదుగాని లేకుంటే యెన్నో పాటలుపాడుదును.

[సుబ్బలక్ష్మమ్మ ప్రవేశించును.]

సుబ్బ. — ఏదయ్యో, నూపాడు, నూపాడు అంటున్నారు. ముందు 'గారికల్యాణా' కానిండి-ఆ వెనక సువ్విదంచవలె. అవి వదలి అప్పుడే గొబ్బిళ్లా?

కృష్ణ. — నారాయణి - నూ కాని ప్రార్థవుతుంది.

నారా. — మాయంటాయన యేమన్నా అనుకుంటారు.

కృష్ణ. — ఆయన్ను మేము పేరంటానికి పిలవ లేదులే. ఆయన రానూరాడు. కానీ.

సరస్వతి. — వచ్చినా నేను చెబుతాకాని.

కృష్ణ. — ఇదిగో కనక. ఇంతకంటే నీసహవాసం - సరే. పాడవే అంటే.

[నారాయణిపాడంగా అనుసరించుచు గొబ్బిళ్లు తట్టుదురు.]

కనక. — ఇక ప్రార్థయింది. లాంటూల మివ్వండి వెళుతాం.

కృష్ణ. — ఏ. అప్పుడే యే ప్రార్థయిందే? యింకొక్క పాట కానియ్యవే, జంభాలు.

నారా. — పాడవే పాడు. ఇద్దరం ఒకటిగా పోదాం.

కనక. — ఆహా ఆయన.

సరస్వ. — అదే మల్లాశిపోతావే మొగుడు మొగుడు అని?

మాకంతా మొగుట్లు లేరా? కాపురంచెయ్యలేదా?
పేరంట్రం కూడావద్దంటాడా? ఎప్పుడుచూచినా
పక్కన్నే ఉండవలెకాబోలు?

నాగు.— పోనీలేవే. ఊర్కొ. కానియ్యవే, ఒక టే. అంతటితో
అందరూ పోదాం.

[కనకమ్మ పాదంగా నితరులును అనుసరింతురు.]

నారా.— ఇక చాలునన్ను. పొద్దయింది. రేపొస్తానులే.

కృష్ణ.— ఏమి, సుబ్బలక్ష్మమ్మగారూ? వీళ్లకంతా పసుపు కుంకు
మ పెట్టి తాంబూలా లియ్యండి.

సుబ్బ.— [అందరికిని తాంబూలములిచ్చును. ఎవరి దారిని వారు వెళ్లుదురు.]

కృష్ణ.— ఇక మనం లోపలికి వెళ్ళదాంరండి.

[నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయాంకము - తృతీయరంగము.

స్థలము : మిరాకిదారున్లు.

సాతాని. ఔనండి. పల్లెకె శింగారి స్తేదాండి అందం. వెడ్లికిదా
తొట్టి శింగారి స్తిమే - ఇప్పుడు శామంతిపూలుశా
నాచిక్కుతాంది - మనం శెయ్యకుంటే యింకెవరు
చెయ్యిపోతారండి.

భార్య. — ఔను - మనయింట్లో యిది వరకు పల్లెకి ఊరేగింపు
చెయ్యలేదు. అది బాగుంది.

ప్రాప్త. — అన్నీ బాగున్నవి గాని నాకేమో ఊరేగింపు యి
ప్పలేదు.

భార్య. — మీకిప్పుడు మరీ రానుగాను కాసుమీద కాంక్షపు
ట్టింది. ఊరేగింపొద్దు - వేడుకలు ఒద్దు - అంటూ,
చిన్నప్పుడు మీకు మీయక్క ఉడ్లు పెట్టించంటారు.
నిజమే. ఆవుగ్గులో బాగా ఆమె గుణాలన్నీ నూరి
పెట్టింది కాబోలు.

సాతా. — ఊరేగింపు లేకుంటే అందాయిలి లేదండి; నూడండి,
మనపూల్లో ఎంతచిన్నయింటివాళ్లుగాని అమ్మాయి
బుద్ధి యెరిగిందంటే ఊరేగింపు చెయ్యనివారు లే
రండి. మనయింట్లో చెయ్యకుంటే అదిశానా—నేను

చెప్పకూడదు. అమ్మగారి మనసుకుకొదవకూడదండీ.

భా. — అమ్మాయికికూడా ఊరేగింపుకావలె నని యిష్టం వుంది. వచ్చినవాళ్లందఱు ఊరేగింపు చేస్తారా ఊరేగింపు చేస్తారా అని అడుగుతున్నారు. అదిలేకుంటే నాకు శానా అవుమానంగా వున్నది.

ప్ర. — సరేగాని. ఊరివాళ్లు వెయ్యిచెబుతారు. అవంతా మనకేందుకు? నాకు కాంక్ష అంటేవే. ఆపూరేగింపు ఖర్చుతా యేదన్నా ఒకసారి చేసి అమ్మాయికి పెట్టు. ఒకచీర తీశియ్యా; బద్దనను. పెండ్లిలో ఊరేగింపు అంటే అదేమో చిన్నప్పుడు గినుక సాంగ్యంకూడా ఉంది సరే-అయినా అది నాకు యిష్టంలేదు. పెండ్లి పెండ్లి అని బోలెడు ఖర్చు. అనావశ్యకపు దంతా చేసుకుంటురావడం. అవి అంతా యేసన్నాలోకోవకారానికయినా ఉపయోగంగావలె. లేదా, మనం చక్కగా తిని అనుభవించవలె. పిల్ల సమర్థవూరే గింపు అంటే నాకేం కాగుంట్లేదు. అసలు ఈ మకరాలు గికరాలే నా కిష్టంలేదు. అమ్మాయికి మనసుకు కొదవకూడదనీ, అడవాళ్లప్రమేయమేగదా - ఇంట్లోనేగదా అని ఒప్పుకొంటిని.

సా. — ఏమండి మీరు? ఇప్పుడిప్పుడు కొత్తగామాటాడతారు. ఒకే ఆచార్యంగా ఉండండి. ఇవంతావేడుకలండీ. వేడుక లేకుంటే ఏముండదండీ. లోకంలో, మేళ

గాడనీ, దాసనంబీలని, సంగీతాలని, బోగంవాళ్లని అంతా ఆదేవుడు ఎందుకుపుట్టించినా డండి. ఆయా వృత్తులు జరగవలె నండి. మీరు వెనుకతీయకండి. మనయింట్లో గిరాకివిని, నేను శ్రీరంగంనుండి పెద్దపెద్ద గిరాకిలనంతా పుడిచేసి వస్తినండి మనయింటికి మించిందా? అమ్మగారికి, అమ్మాయికి మాకందరికి మనసుకు కొదవకూడదండి.

భార్య.— మీ రేమిచెప్పినా వింటానుగాని, ఊరేగింపువద్దంటే నేను వినను, ఆడవాళ్లంతా అడిగిపోతారు. లేక లేక ఒకపిల్లకు వేడుకలుచెయ్యవలెనంటే ఇన్నికడగండ్లు. మీయిష్టం మీ రేమన్నా చేసుకొండి. నాకక్కర లేదు; నేపోతాను. (అని కంట తడిపెట్టుకొనును.)

సతా.— అమ్మా కట్టిళ్లు పెట్టకండి. అయ్యవారు యిట్టదా మెదట చేప్పేది. మీయిష్టానికి విరోధంచెయ్యరు. ఇదంతా చెప్పితేదా నేను కొంచెంఅడుగుతు సని.

భార్య.— మీఅయ్యగారుకద్దు. నూ కద్దు. ఎట్లన్నా పొండి. నేపోతా.

[పోవును.]

బ్రాహ్మ.— (నిట్టూర్పు) హూం. సరి సరిరా. నీయిష్టప్రకారమే కానీ. ఏడవకు. ఎవరన్నా చూస్తే నవ్విపోతారు. (అని పిలుచుకొనివచ్చును.) ఏమోయ్ తిరువేగ డత్తానయ్యా - పల్లకి కెంతవును?

భార్య.— పల్లకి వొడ్దు. గిల్లకివొడ్దు. ఆడబిడ్డ అనేట్టు నావల్ల మీ కింతఖర్చెందుకు? నే వచ్చినప్పటినుండి మీకు అన్నివిధాలా ఖర్చులే. నేను పెద్దమ్మను. మీయింటిని తుడిచి వూడ్చేదానికి వొస్తాని.

బ్రాహ్మ.— అవన్నీపోని. ఏడవకు. ఊర్కే నీ కెట్లా కావలెనో అది చెప్ప; ఆడబిడ్డ చెప్పనీ యెవరు చెప్పనీ.

సాతా.— మరి. మొత్తంపల్లకికి రెండువేలండి.

బ్రాహ్మ.— రెండువేలు!

సాతా.— అవునండి. అంతాముత్యాలపని, పూలపని, గెండర్వులు. కొత్త కొత్తమాదిరీలంతా మా వెట్టివేంగడం అయ్యవారు చెప్పతారు, అట్లా శింగారస్తామండి.

బ్రాహ్మ.— సరి. విధిలేదు కాని.

భార్య.— విధి లేదు, గిధి లేదు అని విసుక్కుంటూ నాగ్గాను మీరు చెయ్యవొడ్దు.

బ్రాహ్మ.— ఇక నీవు పూరుకో — సరి, కానీచయ్యా.

సాతా.— తాంబూలం. అచ్చారం.

సోకరు.— [ప్రవేశించి] స్వామీ, నందుడు, వచ్చి యున్నాడు. ఏమో చూడవలె నట. చాలా సెపటినుండి తొండర చేస్తున్నాడు.

బ్రాహ్మ.— వెధవ యెన్నిమాట్లు చెప్పినా విడువడు. సరి, రమ్మను.

[సాతానితో] ఇక నీవు పోవయ్యా. సాయంత్రం వచ్చి గుమాస్తావద్ద తీసుకోవయ్యా.

[సాతాని నిష్క్రమించును. నందుడు ప్రవేశించును.]

నందు.— స్వామీ,

ఉ|| తోవిడులకొ మహినురులం గూరిమి దానులం గాచువారలకొ

దేవతల నియ్యకదిసి దేశకు లంచును చేరినాడ నే

నేవగ నైన నావగయ దింకంగ మాలనిపుట్టు వీడ నే

బోవం జనంబరంబునకుం బూనికం బుట్టిన యాన దీర్పుండీ!

ఆతిల్లయంబలం బను చిదంబరమున కేగి ఆనటన

సభేశుని దర్శించుటకు నామన మతికుతూహలం

బునం దహలహపడుచున్నది. ప్రభూ, ఏలాగున

నైనం జూచిరాను నాకు సేలహాసంగవలయు.

స్వామీ, ఇందులకు నే నెంతయు నిృతజ్ఞుడను.

బ్రాహ్మ.— సందా! ఏమంటివి?

రాగము : ముఖారి - తాళము : ఆది.

చిదంబరదర్శనమా - నీ వది - మది సేలచె దగునా | పలవా చిదం||

చిదంబరదర్శన - మది బాపల కగుం

గనియ రానికులజులకొ - చుండెలున కగునా!

అనంబోకుమ యిది - నిలంబోకుమ యిట!

గుడిసెను జేరికొ - ఓడయక పోరా|| చిదంబర|

సకపనందన - మునివరు లరసిన

కనకపథేకుని - గనుగొనందరమా

చనినగునా - యట - కనందగునా యట

చనినల్లయ్యతో - గొనియాడుమురా || చిదంబర||

నీకు చిదంబరదర్శనమా? నక్క యెక్కడ? నాక
లోక మెక్కడ? అందనిప్రానిపండ్లకట్టులు చాచె
దవా? వెధవా! మూలవానికి చిదంబరమును
మోక్షమును! ఎచరు చెప్పిరిరా నీకీ తెలివి. నీవు
పూజింప తగినదేవుడు వేరు. కుదురుగా పనికిపో.

మం. — నన్న మన్నింపవలయును. ఆచిదంబరమును, జన్మ
ములోపల నొకతడవయైన దర్శించినవానిపాపము
తెల్లఁడౌలఁగునట. మఱి వేఱుజన్మ మే లే దని పెద్దలు
చెప్పఁగా వినినాఁడను. కాన స్వామీ, నా కొక్క
మా రాతిల్లయంబలమును జూడఁ బో నాజ్ఞ యొసఁగ
రానా? నే తమదాసుఁడఁ గానా? నను గడతేర్పు
పుణ్యము తమకు రాదా? నాపై దమ కింత కరుణ
రాదా?

ప్రహ. —

రాము - కానడా.

బుద్ధిచెప్పి న స్వీకృతి మూఢా గాడా నీ
విశ్వాస నే నెఱుఁగుదు నింక పోరా పోరా!
మొక్తియు మఱి భక్తియు మీ మూలకేలా
నష్టము లాజ్ఞ పంబులు మంబూపల పే,
హస్తము మీఱినఁ దెగలొక బాంస మౌగా!
అద్వైత నీయీచేతలు మీవాడక వాడక
శబ్దము ను న్నతులివగ నీ కిట వచ్చి
సుద్దుల నాడెను నిల్వఁ నీ నీ పోరా!

ఎంతబుద్ధి చెప్పినను తెలియని మూఢా, నీపోకల నే నెఱుంగుదును. భక్తి యనియు ముక్తి యనియు నడు గడుగునకు బల్కెదవే. ఆభక్తియును ముక్తియును మాలల కేదిరా? అది బ్రహ్మణులకృత్యము కాదటరా? ఊరక ప్రేలక పొమ్ము.

నందు.— స్వామీ, ఉత్తమకులజులగు మీరు మరల మరల నిట్లనఁ దగునా? అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుండును, నిత్యానంద స్వరూపుఁడును సృష్టిస్థితిలయ కారణభూతుండును నగు నాపరమేశ్వరునకు మాలవేఱు, మంగలి వేఱు, బ్రాహ్మణులు వేఱునా? తిలిదండ్రులకు బిడ్డలయెడఁ బక్షపాతమా? ఈమాల తనమును, మంగలితనమును, ఈ బ్రాహ్మణత్వమును జన్మ మెత్తిన యనంతరము మనముగాఁ చెచ్చుకొనిన వ్యవస్థయే యనట తమకుఁ తెలియనిదా? మాలని, దేహనిర్మాణ పంచభూతంబులకు బ్రాహ్మణదేహనిర్మాణ పంచభూతంబులు వేఱా? ఇంద్రియవ్యాపారాదులు వేఱా? ఇవిన్నియు తామెఱుంగనివా? స్వామీ, అపరమేశ్వరుఁడందఱి యెడలను సమానప్రవృత్తి గల్గినవాఁడు. ఏదో పూర్వజన్మపుఁ బాపశేషమున నీచజన్మ మలవడెను గాని ఆత్మ యొక్కటియేగదా? ఆపరమాత్మ యొక్క పరమాణుస్వరూపమేగదా మన మందఱమును. ఇట్లుండ తా మేల నాపై గికినుకవహించెదరు? ఒకరి

నొకరు దూషించిన నది పరమాత్మను దూషించి నట్లేగదా?

ప్రాప్త. — ఆహా! నామాటల కెదురాడెదవా, మూర్ఖా? ఇంత టిగర్వమా? ఇక నిమిషమాత్రమున నీకు పట్టియుండు నాచిదంబిర భూతమును వదలించెదచూడు పలవా? నాకు నీతులుపడేశించెదవా? నాయెదుటనిలిచిన చూడు, నిన్నిప్పుడే బంగళాకొయ్యవేయింతును; పొమ్ము. ఈపిచ్చి నీ కేల? ఇక నామాటల మఱుపుము. పొమ్ము. పొమ్ము.

నందా. — స్వామీ,

ఉ. పిచ్చి కుదుర్చు మందొకటి పేరిమి నున్నది తిల్వకానలో
నచ్చటి కిగిలమున నంబను నేవనభేళుతాండవం
బొచ్చెను లేనిచిత్తమున నుల్లము గంజిల నేవజేయఁగాఁ
దిచ్చి తొలంగు మున్న నటుపిమ్మట జీవికి ముక్తికల్గఁగా.

రాగము - నౌరౌన్. తాళము - రూపకము.

పిచ్చి కుదుర్చును కందు నింపునుండు సచ్చిదానందమందు,
అచ్చివచ్చునే - పేళే మందైన, నా - యొడలనొంట దనియెదనయ్యా,
చాగము వేగియుం బాటుపడి యుని పైరుచేసినట్టిది,
నేనునుతో నలువ వామనులుగని యానందమొందినది,
నగజము నీసుకే యం దగ్ధమాని యాని యున్నది,
ఆగికి నీవికి మఱియగ్ధము నేవించి - రారా - పోరా - పోరాయనవయ్యా.

తమదాసుల కెదైనరోగము గలిగిన దానిని తాము
కుదుర్చు నెంచవలదా? కనుక న న్నచటికిఁ బంపిన

నాకున్నయాపిచ్చిని కుదుర్చుకొని మరల తమ సేవకై వచ్చెదను. ఇంతిమాత్రము, నాయందు కనికరముంచి. వరమును దయచేయుఁడు. మీకిదే వేయిదండములు.

[నమస్కరించును.]

బ్రాహ్మ.— [ఆత్మగతిము] మంచిని. వీనిని బెదరించి చూచిన నుపయోగ మున్నట్లు అగుపడదు. సామవాక్యంబులఁ జెప్పి చూచెద. [ప్రకాశము] నందా ! నీవు సరమ సాధువు, నాయొద్దమహావిధేయత గలుపాడవు. అందఱి కన్న నెక్కునపనులు చక్కగా చేయువాడవు. నీయందు నాకు అమితాభిమానము. అట్లుండ నీ విట్లు ముందు వెనుక లాలోచింపక, ఔగానుల నెఱుగక చిదంబర మేగవలె ననెదవే. అది తగునా? పెద్దలు చెప్పినట్లు వినవలదా?

చ. కదురుచు కింకి మూర దగు కట్టకుం దూమెడు భాగ్య మానుగా మదమన నీదుహస్త మటు మట్టిన మాత్రన పంట బంగరౌ గద యని పల్కుచుండుడువు గర్వపు మాటల మాటవాడ నీ పదివిడనాడి నేఁ డలచిదంబర మేగెదొ విఱ్ఱిగెనో!

నందా, వల దుడుగు మాప్రయత్నమును.

సంధ.— స్వామి, ఈనీచజన్తము పోయి మరలజన్తము లెత్తించు చచ్చుచు చీకటియం దుండవలసిన ప్రమేయము లేక, సదా యీశ్వరసాన్నిధ్యమునందే యుండఁ దగిన మార్గముగదా నేఁ గోరినది? నాయందు దయయుంచి న న్నేతీరున నైన పోనాజ్ఞాపింపుఁడు.

బ్రాహ్మ. —

చ. నలువదిగుంట లింకయును నారలు నాటవలెన్ మఱిమిరా
విలయముగాను బుట్టె నొకవిత చిదంబర మేగుచిచ్చి నీ
వలనను బాగుగాదుగద వాయుదు నన్న మనఃబురారు నీ
వలవికి మించినాడ వహహ యిక వాడఁదలంగి పోవరా.

పోనిచ్చుని ఎంతచెప్పినను వినకున్నావు. ఇవి యంత
యు నీవుగాక నీయబ్బు చేయు నని యెంచితివా?
పొమ్ము. ఎదుట నిలువకు, వెధనా. నీతో నేను మా
టలాడిలేను. పోపో. నిన్ను ఎచ్చటికిని పోనీయను.

[బ్రాహ్మణుడు నిష్క్రమించును.]

నందు. — గాగను - మోహన : తాళము - త్రిశ్రవకము.

చిలుక బూరుగు చంద మాయెన్ - నాపలుకులెల్ల పట్టి వాయెన్
మాలవాడయె మోక్షమాయెన్ - తిలయంబు మనఁటయె పోయెన్
విడపటికై చల్లు టాయెన్ - నా వేడినోలు నుత్తయెన్

నా యెన్నివిధంబుల వేడి కోలులును అడవి గాచిన
నెన్నెల యాయెఁగా? హః దైవమా! నాకీమూల
వాడయె మోక్షమాయెనా? చిదంబరము కలవా
యెనా? స్వామీ! నటరాజమూర్తీ! నను నీదఱి
జేర్చికాపాడనా! ఇంక నెన్నా శ్లిఱి యంధకూపంబు
న నుండ నియమించితివోగదా! ఏమి చేయుదు!
మరల వేడుకొంద మన్నను అయ్యవారు లోనికి
వెల్లిరి. సరి యిక నాకు ప్రాప్తికాలము రాలేదు
గాబోలు. దైవమును నమ్మి చెడినవారు లేరుగదా?
ఆదైవం బెటు లేకపోవునో చూచెద. వాడ కేగెద.

నిష్క్రమించును.

ద్వితీయాంకము - చతుర్థరంగము.

సలము : మాలవాడ.

నందు.—

[చింతామగ్నుడై ప్రవేశించి.]

రాగము : జంఝూటి.

తాళము - ఆది.

చిదంబర మేగక యుందునా - నా -

జాతియు వ్యర్థము నేరేయదనా|| నే చిదంబర||

భక్తియు మదియుఁ బొందిన దచట

సత్యముగ నాబొందియె యిచట|| చి||

ఆశయు నానంద మందుట యచట

స్వేశముపాశము పూనుట యిచట|| చి||

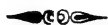
తుదకు నాగతి యిటులా యెగా, నే నెన్నివిధములఁ
దెలిపి వేడికొన్నను, అందొక్కటియు నాతనిమనసు
కరిగింపదాయె. నేనేమిచేయుదు? చేయఁగలుగుదు?
ఆమహానుభావుని పూజించి యీచేతులును, ఆదే
వుని కొనియాడని యీనాలుకయు, భూలోక
కైలాసంబగు నాచిదంబరమునకుఁ బోవని కాళ్లును,
ఆలోకనాధుని దర్శింపని యీకన్నలును, ఆకనక
సభేశుని గుణానుకీర్తనంబుల వినని యీచెవులును,
ఆతిల్లయంబలుని మ్రొక్కని యీశిరమును, ఉండి
యేమిప్రయోజనము? అయ్యో, నాగ్రహ చారము
నే మందును! ఈపాపపుశరీరంబుతో నేనింక నెన్ని
దినంబు లుందును. ఈభగోరకృత్యంబులఁ జేయు
చునింక నెంతకాలమిందు ముందును? మునివరులును

దేవతలు నెవరి మూలమున తరించిరో, ఆపరమేశ్వరుడు ఆనటనసభేశుడు, ఆశివకామసుందరి నాయకుడు, ఆచిదంబరేశుడు, ఆకరుణాసముద్రుడు, ఆవరదాయకుడు, ఆనిత్యానందమూర్తి, నాసై ననుగ్రహించి నన్నొక్కడరి జేర్చి, ఈబ్రాహ్మణునిమనసు నెప్పుడు కలుగఁ జేయునో గదా? పైవమా, నిన్ను చూడఁజాల, చూడకుండఁజాల.

ఈ | ఎన్నడు తిల్లయింబలము నెన్నడు గోపురమండపంబులన్
ఎన్నడు తాండవేశ్వరుని నెన్నడు నే శివకామసుందరిన్
ఎన్నడు చూడఁ గల్గుదునో యెన్నడు నెతరియింప నేర్తునో? -
అన్నియు నెన్నఁ డొనో మఱి యన్నట నేకుననుగ్రహంబులన్ ||

నన్నెట్లు అనుగ్రహించి కాపాడుదువో, ఈజరాభారము నాకు లేకచేయుదువో? (దృష్టిసారించి) ఏల నే నిట్లు చింతించుట? శివునాజ్ఞలేక చీమయు కుట్టదందురు. కనుక నే నతినిని దర్శించు కాలము సమీపింపలేదు కాబోలు? కనుకనే మాయయ్యవారికి మనసుకరుగలేదు. రేపుదయమున నాయ జమానుని మరల పోయి వేడికొందును. ఆర్ద్రోత్సవమని జనులందఱును వెళ్లుచున్నారు. మహావిశేషములు. అదిజూచిన నెప్పుడు నీశ్వరనిసన్నిధియందుండురట, పోయెద. నేఁడు నేనాచరింపవలసిన కృత్యములఁ జేసి రేపేబయలు దేరుటకు సంసిద్ధుఁ డనయ్యెద. నిష్క్రమించును.

ద్వితీయాంకము - పంచమరంగము.

స్థలము : బ్రాహ్మణునియిల్లు.

బ్రాహ్మణుడు, కృష్ణుడు, అక్కరంగుడు, శేషయ్య ప్రవేశము.

బ్రాహ్మ. — ఇందులకే మంటావు?

రంగు. — ఎందుకే మనేది? వాడు పోయిందే పోకలా? ఎంత మాత్రము సరిపడదు.

శేషయ్య. — మీరు చెప్పేది నిజమైనమాట.

కృష్ణు. — మనపిల్లజేమిం మనం చూడవలెనా వద్దా?

శేష. — ఆ అదిగో ఆయోచన చేయండి. నూలుసంసత్సరములపైరు. మన అమ్మాయి ఆగర్భశ్రీమంతురాలై అన్నీ రాజసుఖాలు అనుభవించి అక్కడ కష్టపడే విషయం యోచించవలె. అల్లుణ్ణి సుఖపెడితే కూతురు సుఖపడగలదు.

బ్రాహ్మ. — అయినాగాని, మీరు చెప్పేమొత్తం యెక్కువ. ఇప్పుటికే అమ్మాయికి నగలకు 25 వేలైంది. తూగు మంచం, వెండి మొఖమలుపలు, ఒకటికి రెండు పరుసల సామానులు. వెండి సామానుల వరుస ఒకటి. బొమ్మసామానులు వగైరాలు, చీరలు, రవికలు అంతాకలిసి అయిదారువేలకు పై నే అయింది.

శేష. — ఇంతైనప్పుడు వా రట్లడిగేది బాగుండేను. అంతా

వారికే గదా చేరుతుంది. ఈయడిగేది న్యాయం గాదు.

రంగ.— ఏమి? అంతా ముప్పైవేలైందా? బాగుంది బాగుంది. ఆలుమొగుడు గుసగుస లాడుకొని, ఏమీ లేదు ఏమీ లేదు అని ముప్పైవేలైందా? బాగుంది కాపురం? ఎవరు చెప్పిరిరా యీ తెలివి?

బ్రహ్మ.— అక్క, పూరుకో, నే వెనుక చెబుతాను.

కృష్ణ.— గుసగుసలాడి నే నేమిసాములు చేసికోలేదు. నాపుట్టింటికి పంపలేదు. మనయింట్లో పుట్టినపిల్లకే. అదే గనక మొగవాడై వుంటే?

రంగ.— సరి, యేమైనగాని. అట్లయితే యిప్పటివరకు ఇచ్చిందె చాలును. పెండ్లప్పుడు పెడతామన్న సాము పెట్టిన నే పోయిరి. పెడచుమచ్చాదలు మరీ అధ్వాన్నం. మాయంట్లో వీధిపూజ్యేదానికి మే మిచ్చినంత చీర కూడా లేదు. పెండ్లిలో వంటవాని కిస్తాము మేము ముప్పైవలభలదోవతి. ఇంతగొప్పవాడు పెద్దమరాళిదారునింటి పిల్లను చేసుకొని గృహప్రవేశానికి ఆలుమగడు శుభంగావస్తే సట్టుమని తుదకు నూరు షరహాల చీరదోవతులు కూడా లేదు. వారిభవిష్య నూర. 10 వేలట, 20 వేలట! బేరం చేస్తారు, సిగ్గులేక. చాలుచాలు. లేచిపోవయ్యా, పో, మహా సుధ్యస్తం చేయవచ్చినావు!

కృష్ణ.— వారుచేశిందానికి యీయనమీద కోపపడితే నే

ట్లా? వారివారి శక్త్యనుసారం వారిస్తారు. దాని కంతా మన మాత్రేపిస్తే గాగుండదు.

శేష.— ఈపూర్వోక్తులు నాకు తెలియవు. మీరుకోపపడ కండి. కొంచె మోర్చుకొండి. ఇప్పటికే వారింటిమీ ద నలుగు రాడుబిడ్డలు చెడిచేరినారు. తండ్రి లేడు, తల్లి వెట్టిబాగులది. ఐపు తప్పినచ్చినవాడిని నలుగురి ని పోషించనలసిన భారం వీడిదామోను. ఆనెనక చదువుకావలె. సంసారం కావలె. వచ్చేపిల్లకు తగి నట్టు వారక్కడసగపరా చేసుకుంటే గదా?

రంగ.— సరే- నలుగురు ఆడుబిడ్డలా? బాగుంది. ఆముండల కంతా మాయింటి డబ్బేకావలెనా? బుద్ధిబాగు న్నది. మాపిల్ల కాపురం చేయకుంటే మానిందిగాని ఒక్కరాగి దమ్మిడి యయినా యియ్యము. మాపిల్ల మాయింటనే ఉండని. చెట్టుకు కాయ బరువు లేదులే.

బ్రాహ్మ.— అక్కా, నీమాట బాగుండలేదు. పెద్దది చెప్పతగిన మాటగాదు. ఆడవాళ్లు మొగునితో కాపురం చేయ తగినవాళ్లు. నీమరద లన్నట్లు రేపు కాపురంచేస్తూ కష్టపడేటప్పుడు మీరిట్లాచేస్తారో. నాకాపురం కూ లిస్తారో అని అనుకోకుండా వుండేదారి చూడవలె చూడు.

కృష్ణ.— అదేమి రంధోగాని నాలదబ్బప్పంవలెనే ఉండవలెనా దానికిని?

రంగ.— నీకేమైందే. ఇంకా ఇంతకన్నా కనాకష్టంగా వుండవలసిందానవు. మా అమ్మపుణ్యం కట్టుకున్నది.

కృష్ణ.— ఇంతకన్నా కనాకష్టం యెవడికీరాదు. అంతమట్టుకు ఆయన న్యాయం చూచి నడిచేందువల్ల యీలోకంలో ఉండవలిశివుందిగాని లేకుంటే యేదన్నా నూ యోగోయో ఒకటిచూచుకోవల్సిందే.

బ్రహ్మ.— అక్కా, యెన్నిమారులు చెప్పినా నీవు ఊరుకోవు. లేనిపోనివ్యవహారం పెట్టుకొని చీటికి మాటికి తగవులా? ఎక్కడ చూచినా, ఆడుబిడ్డపోరు ఆడుబిడ్డపోరు అని అవుమానంగా. ఆయనే మనుకుంటాడు. ఆయన పనియేమో అది యోచింతాం చెప్ప.

శేష.— అమ్మా, పెద్దదానవు, నీకు తెలియనిదిలేదు. కోపపడకు, అన్నట్లు. మనపిల్లమేమం అల్లునిచేతిలో వుంది. ఆడుబిడ్డ పుడితే ఒకరిచేత పెట్టవలసిందే గదా? ఇంట్లో వుంటే సలుగురు అవమానంగా అనుకుంటారు.

రంగ.— సరి. నీవు ఒకడవు లేవుగదా అనుకున్నాను. నీవూ దాన్ని చేరినావు. ఏమిదు రాచిందో? ఆడుబిడ్డల పోరా! సరే, యికమీద ఆడుబిడ్డలపోరు లేకుండు రులే. ఏపీడ ఎట్లాపోతే నాకేమి ?

[అని చివాలున వెళ్లును.]

కృష్ణ.— అందువల్లనే నేను మీయిష్టప్రకారం చేయండి అనడం. ఆమెను పిలిస్తే యేదో ఒకతగువేకాని.

ప్రాశ్న.— ఏనుండి, ఇదిగో ఈవిషయంలో నాకే తోచలేదు.
మిర్రెట్టాచెప్పితే అట్లా చేస్తానండి.

కృష్ణ.— అంతా ఆయన చేతుల్లో ఉంది.

శేష.— [ఆలోచించి] మిక్కిల్ మైలే నా ఆలోచన వినండి.
మిర్రెట్టాగారు చెప్పేది సరికాదు. పిల్లవాడంత
మొత్త మడిగేదీ సరికాదు. ఈవిషయంలో ఆపిల్ల
వాడు మేనమామ సలహా వింటుంటాడు. ఆయనకు
కొంచెంపైకి కసాలాకనుక ఆయనచేతికి యేదన్నా
ఒకటో రెండో తగిలిస్తే అన్నీ కుదురుతుంది.

ప్రాశ్న.— అది నాకిష్టం లేదు. ఆయన అసాధ్యుడు. చేతికి
వచ్చేనటకు ఒకవిధం- ఆవల యికోవిధం.

శేష.— నామీద మీకు వచ్చుకం ఉంటే అది చెయ్యండి.
ఆయన యేమైనా అట్లు విరోధిస్తే నన్నే చూనితడగండి.

కృష్ణ.— అది బాగుంది. అట్లాచేతురు?

ప్రాశ్న.— అప్పుడు ఆడుబిడ్డలు ఊర్కుంటావా?

శేష.— వారిదానినూ మేనమామ యెట్లుచెప్పిన అట్లు.
మీకు యోచింపవద్దు. ఈయోచన చేయండి.

ప్రాశ్న.— (యోచించి) సరే నానిండి. ఈపల్కన్యాయ మే
మీ నాకెంతమాత్రము నచ్చలేదు. అట్లు వారికే
మమన సహాయము గావలసియుండిన ఏదేని సహా
య ముపాశ్చర్యము చేయుచుండెదను. అతనికి విద్యాభి
వృద్ధికిగావలసింత ద్రవ్యసహాయము చేసెదను. కాని
ఇట్లు నిర్బంధించిన నెట్లు?

శేష.— సరే గానిండి. మీ గనునది చక్కగానే యున్నది. అయినను మనపిల్లసుఖమును చూడవలసినది మనకు ముఖ్యము గదా ?

ప్రాప్త.— అట్లని మీరేమి యీకన్యాశుల్కవరశుల్కములను ఆదరింప వలయు ననెదరా ? ఇందువల్ల లోకమున నెందఱికి కష్టమో అది యోచన చేయండి. ఈదుర్భాగములు నిలిచిననే గాని మనము వృద్ధికి రానేరము. ద్రవ్యవంతులేదో యొకవిధముగ చేయుదురను కొందఱు. వీరలగతి యేమి కావలెను? ఎట్లయినను పైకమిచ్చి కీరవలెనా? అల్లుండు మూఢము చేయడం. ఇచ్చుటకు శక్తి లేక ఏరు వల్లకా దనడం. ఈయిరువురిమధ్యను ఆడుపిల్లలు కష్టపడడం - తుగకు ఏదో ఒకవిధముగ అన్యాయ మరణమునకు లోబడడం. మనసంఘమున కెక్కడ నున్నదండి యభివృద్ధి ?

శేష.— మీరు చెప్పే న్యాయములన్నీ యొప్పుకొనలేగినవేనండి. కాదనను. అయినా మనపిల్లక్షేమం మనం చూడవలెనా వద్దా ?

ప్రాప్త.— అట్లయిన నే నివిషయం ఆలోచించి చెప్పతాను. మీ రెక్కడికీ పోకండి. మనయింట్లోనే నిలునాండి.

శేష.— అహా, అట్లే.

[నిష్క్రమించును.]

[బ్రాహ్మణుడు ఆలోచనామగ్నుడై యుండును.]

నాకరు.— [ప్రవేశించి] స్వామీ, నందుడు వచ్చియున్నాడు.

బ్రాహ్మ.— ఏడీ రమ్మను.

[నందుడు ప్రవేశించును.]

బ్రాహ్మ.— ఏమిగానందా! ఉదయాస్తమయములు నీపోరు పెద్ద
పై నది. మరల నేల వచ్చితి విందు? ఉదయమున నే
యేల పనికి పోలేదు? మరల నీకేమైన చిదంబరపు
పిచ్చి పట్టినదా. వదలిచెదను.

నందా.— స్వామీ,

రాగము : బ్యాగ్ . తాళము : ఆది.

ఆరుద్రోత్సవ - యభేషేకంబులు - రాసున్నవి యయ్యా
అరటపెట్టక - యూరట కొకపరి - పోయి రమ్మనవయ్యా !
నేల నడుగులిడ నేర్చినదాదిగ - మిమ్మై కొల్పితినయ్యా
కాలపాశబద్ధుని గానికను - కాపాడుండుయ్యా !
రేయంబవలు మీరక్షణమున నే - రాబల్లినయ్యా
హాయిగాను సదతఁ జెందరయని - పోయినవ్వనయ్యా !
మేనున్నపుడే చిదంబర మొక పరి - కనిరావలెనయ్యా
హీనుఁడయ్య నామన మానించెను - పదములఁ బడుదనయ్యా !
దిక్కునెఱుంగని దీనుడను నే - దీవింపుండయ్యా
దక్కింపుడు గర్భం బంధునికిని - దిక్కు జూపరయ్యా ||

చిదంబరమున ఆరుద్రోత్సవము జరుగఁ బోవు
చున్నది. ఒక్కతూరి పోయినప్పుట కనుమతి ని
యవలయు నని వేడుకొందును స్వామీ. నేను

తల్లిగన్నమున పుట్టినదాదిగాఁ దమయొద్దనే బానిస
నైయుండి యేయపరాధమును చేయకవినయవిధేయ
ములతోఁ బనులఁ జేయుచుండినది తమకుఁ దెలిసి
నదే గదా. అట్టి నన్ను దయయుంచి చిదంబరమున
కేగిరా ననుగ్రహించి యాయమునిబాటినుండి కా
పాడ వేషుదు. మహాప్రభూ - యీపాటి యనుగ్ర
హింపవలయును; మీకుఁ గోటిసమస్కారములు.

రాగము : ముఖారి. తాళము: ఆది.

బ్రహ్మ.—

ఆవుడినెడి యధమా నీకు నారద్రోత్సవమా
ఆవేషం బెచ్చటనేర్చితో యవల తోలఁగిపోరా
పందిడినెడి పలవా నీకు నందిసేవయటరా
అందఱు నగుదురు చందం బెఱిఁగిన నందడిలేకపోరా
పిల్లికి పెండ్లియును మఱి నత్తను నాగవల్లి
చెల్లటం బింక నాడకుపోరా. కల్లగాడ, మూఢా.

గొడ్డుగోడల కోసి తినెడివానికి ఆరుద్రోత్సవమా?
నీచా, ఇక నామాటయనక యెదుట నిలువక పో.
చిదంబర మట ఈశు డట. నీకు ఈశ్వరుడు దర్శన
మిచ్చుటకు అంత కాచుకొనియున్నాడా, ఇంతకన్న
భక్తులులే రని? చాలు నిక నీవంచకపు మాటలు.
ఎవరైన వినిన నవ్విపోదురుగాని. కుదురుగా నా
చిదంబర మనెడి మాటల మఱచిపో పొమ్ము. మఱి
యొకమారు ఆమాటందువేని నాలుక గోయింతును
పొమ్ము.

నండు.— స్వామి, తమవిధేయుఁడను. తామేమి చేయుమన్నను సరే. ఏమి చేసినను సరే. నామస్సున నాటియుండు నాపరమేశ్వరుని చింతనంబు విడువడు. చిదంబరదర్శన కుతూహలమును పాయదు. పాయదు. పాయ నే పాయదు, స్వామి.

ప్రాప్త.— మూర్ఖా, నీవెన్నిమాయమాట లాడినను నేను నమ్ముదు ననుకొంటివా? ఎంతచక్కెరపాలు పోసి పెంచినను పామునకు విషమును వేమునకుచేదును పోవునా? అట్లే నీవెంతయీశ్వరుని చూడవలె నని మాయవిద్యల చేసినను నీకీజన్మము వదలుటయు, అతనిదర్శనము లభించుటయును లేదు. వృథాప్రయాసవలదు. నన్నికఱొందర పెట్టకు, పొమ్ము.

నండు.— స్వామి, తం మొంతచెప్పినను నేవిన్నవించుకొను నదంతయుఁ జిదంబరమునకుఁ బోననుమతికొరుటయే గదా. ఇతిరవిధముల నే నేమిమాయఁ జేసితి. నాయందు నీనికరించి మన్నించి మానతిండు.

ప్రాప్త.— ఓరిమూర్ఖా! ఎన్నిచెప్పినను నీ వింకను నీమూర్ఖము మానవుగా? ఎవరియొద్దరా నీ నక్కవినయములు? ఇట్లు పండ్లిగిలించిన ఏమటి నిన్నురక పోనిత్తు ననుకొంటివా? చిదంబరం చిదంబరమ్మని కూయుదువే? దాని యర్థమేమైన చక్కగా తెలిసినదా నీకు?

సంధు. — సర్వము తెలిసినతిమ కింక నే నేమిచెప్పఁగలను? అ
గ్రవర్ణమున బుట్టినతా మట్లనుట యుచితముగాదు.
ఇది దైవములే దను నాస్తికులు చేయవలసిన వాద
ముగాదా? స్వామీ, ఈయొక్కమాటుమాత్ర
మునన్ను కసికరించి రక్షింపవలయును, ప్రభూ.

ప్రభూ. — నీ వెన్ని చెప్పినను వినక నాకతికష్టము తెచ్చిపెట్టెదవు.
మంచిది. నీవన్నట్లు నీ కంతభక్తియుండిననీ కయ్య
యంతయు చక్కగా పండి కోరికు సిద్ధమైన
తర్వాత నీ న్నంపెదను. అంతవఱకు నాయొద్దకు
రాకుము పో.

[అనికి వెళ్లును.]

సంధు. — చిత్తము. చిత్తము. [అని కొంచెము సంతోషము
తోను యోచనతోను వెళ్లిపోవును.]

శ్రీ రస్తు.

నందునిచరిత్రము.

తృతీయాంకము - ప్రథమరంగము.

స్థలము : ఊరిబయట పొలములయొద్ద.

[నందుడు చింతిల్లుచుఁ బ్రవేశించును.]

నందు.— కడ కిన్నిదినంబులకు నామొర లానటరాజమూర్తి చెవినిఁ బడినది. కనుకనే నాయజమానునకు నాపైఁ గరుణ కలిగినది. నేదున్నచేలన్నియు చక్కగ పండి కోతకు సిద్ధమైనయంతరమైనను పంపెద ననిచెప్పె నుగదా. తుదకు కోతకువచ్చిన వెనుకనైనను బంపునుగదా! ఇక కోతకువచ్చు తెన్నుడో? నే నా యారుద్రోత్సవముఁ జూచు తెన్నుడో? ఇది మార్గశిరమాసముగదా? ఇప్పటిపై రిక కోతకు వచ్చుటకు రెండునెల లగును అప్పటి కుత్సవము లయిపోవుటయే గాక, అయ్యవానికి మరల నేమి బుద్ధిపుట్టునో యెఱుంగను. పైవమా, చేతి కంది నోటి కందనీయవా? నన్నిట్లు శోధింప నగునా? ఎంతకాలము నేనీ నీచజన్మముతో నుండునది. అయ్యో! యిక నేయాతరవర్ణజన్మము కలిగి యుండినను నిన్ను దర్శించుట కయ్యవారి నింతగా వేడు

కొనవలసిన యక్కట లేకుండును గదా? నేటిదిన
మనుగ్రహించిన వాక్కును మఱవకుండునట్లయినఁ
జేయవా? సర్వత్ర నిండియుండు నీవు నామనం బరసి
నను దయఁజూడవా? తండ్రి, ఇందలియొక్కొక్క
యుగమును నొక మహాయుగముగా నున్నదే?
నిన్ను నేఁ జూచు టెన్నఁడు? నీపాదసేవఁ జేయు
టెన్నఁడు? ఈజన్మము వీడుటెన్నఁడు?

రాగము : నాదనామక్రియ.

పడఁగలనా పుడమిని నే - పడఁగలనా యిడుమల్
పడినవిమే చాలును - నే - కడునొచ్చితిఁ గడకన్
ఎడఁదను నీయడుగుల నే - నెడఁబాయక యిడిలిన్
కడువడి నీకడఁ జేరుప - తడయే వడముడి నన్.

కడుకొని పాపములను హరి - యిందెడు దిననుణివే
కడయూరన్ గాలునితొచిన ధణిధీమణివే.

జడదారులనుడులన్ హరియించిన చిన్మణివే
నడిఁ జిత్సభలోపెలసిన - నవమణి సురవణివే|| నటనశిఖామణివే.

(అని మూస్సపోవును.)

[ఒకక్షణమునకు తటాలున తెప్పరిలి లేచి] ఎవ రది
నన్ను లేపినది? కోతకు సిద్ధమైన దనియు, చిదంబర
మునకు రమ్మనియు? కలవరమా? లేక నిజమా?
(నలునైపులుచూచి) నిజము, నిజము. నిశ్చయ
ముగా పైరు కోతకుసిద్ధమైనది. ఆయెను. కుప్పలు

వేసియున్నవి. నేడు నేను పావనుడనైతి. నాజన్మ
మీడేలెను. భగవంతునకు నాయం దనుగ్రహము
పుట్టెను. నామొఱలు వారు వినిరి. అల్లదిగో.
నన్నెవరో పిలుచునట్లున్నది. [మార్పు] ఆఁ ఆఁ
అదిగో! నాదేవదేవుడు నాపరంధాముడు, నా
భావమూర్తి నన్ను గమ్మని పిలుచుచున్నాడు.
తండ్రి, ఇదే మ్రొక్కెద. వచ్చెద. [అని పరు
గిడి కాలు జారిపడి లేచి చూచి] ఏమాశ్చర్యము!
ఆకనకనభేశం డగుపడి రమ్మనినది కలయా? కోత
కుసిద్ధమైనదియు కలయా? మతిభ్రమయా? (కల
యం జూచి)

గేయము : రాగము : ఆనందశైరవి.

విరిసి కెంజడలాడ - జడల చందరుం డాడ చంద్రవదనంబునాడఁ
గరకంఠ మొగియాడఁ - గెరిలిభుజములునాడఁ - గరములునుగరమునాడ
అరతి కెంగొనాడ నురలియూరువు లాడ - నూర్ధ్వమైచరణమాడఁ
గరమున డమరువాడఁ - గరిచర్మ మల్లాడఁ - గర్జకుండలము లాడ
నురగకంకణ మాడ - నురమువిరివిగ నాడ - నరకపాలంబు లాడఁ
గరణమున ధిమ్మి, తకధిమ్మి, తద్ధిమియనఁ - గింకెఱుల్ కీణకిణాడఁ
బరిగణము సురగణము శరణమని - గణముకొని - వలచి లాండవము లాడ.
యుగంధర, దిగంబర, చిదంబర నక్షే శుడే. చిత్త్వరూపానందఁదే.

ఆతఁడు నాకు దర్శనం బిచ్చినదియు నిజమే. నిజ
ముగా నా నట నేశ్వరుడే—(యోచించి) యజ

మానుడు కుప్పలు వేయఁగనె సెలవిత్తు ననె
గదా. అట్టికార్యమెట్టికాలమునకు సాధ్య మని
న నారోదనంబు లాయీశ్వరుండు విని యిట్టి
కార్యము చేసెను. కనుక నేను సెల వడిగి యే
రావలయు నని స్వామియాజ్ఞ. అట్లే చేసెద.
పోయెద.

[నిష్క్రమించును.]

—

తృతీయాంకము - ద్వితీయరంగము.

స్థలము: మిరాళిదాసు నింటి ప్రాంగణము.

బ్రాహ్మణుడును, నందుడును ప్రవేశింతురు.

రాగము : వరాళి - తాళము, ఆది.

బ్రాహ్మ. —

నందా - నీచంద - మదియంద - మతిహీనమాయెరా.

డెంద మేలమందమయ్యె ముందు నీకు మందుఁ డా
విందువా నామాట లింక నందుఁ బోవకుండువా! నందా!

చిత్తనఁగ నకలువ్రాయుటకాదా
గుత్తవ్రాయు నప్పు డది చూడలేదా
అంబరిం బాకాశంబు గానలేదా
చూపులేదు రూపులేదు చూడరాదా.

భక్తియంచు వ్యక్తియంచు ముక్తియంచు మూఁగుఁడా,
రక్తిలేని మాటల నన్యక్తిఁ బలుకు లొప్పనే
బలె, సెబాస్, బేష్, మంచిది.

వహవా, బాగాయె, బాగాయె! నందా!

కో.తిభాతి నీ వీరీతి పండ్లిగించెద జేమిరా
తాతిని దైవం బటంచు మది నెంచు పేలరా
నీతిలేక నీ వదేల గోతినిఁ బడుదువురా,
నీచేతలెల్లజాతివారు లాతిగాఁ దలఁపరా
భీతిలేక బూదిపూసి కూతవేయుచుండినన్

కో.తగా నీమాటల్ పరంజ్యోతియు నీమూతియు! నందా!

బ్రాహ్మ.— ఇప్పటికైన దెలిసినదా చిదంబర మనగా వట్టిదని
యు దైవము గైవము అంతయు మనముగా చేసిన
తాయనియు, అవన్నియుపూజించుటమంచిదిగా
దనియు నే జెప్పినవంతయు—ఆ అదిగోని న్నిపు
డు చూస్తే, ఆచిదంబరమనే పిచ్చివదలినవాని
చందముగా నున్నది. నిజమౌనా? ఇక నామాట లన
వుగదా?

సంధు.— స్వామీ, నిజముగా నా కాపిచ్చి యింకను కుదుర
లేదు. అది చిదంబరమున కేగి యాకనకసభేషుని
దర్శనమాత్రముననే గాని కుదురదు. కాని, స్వా
మీ నేఁబండించు చేలలోనిపైరంతయు చక్కగా
బండికోతకు సిద్ధమయిననేగాని నన్న చిదంబరము
నకుఁ బంప నని యంటిరిగదా. అదేతీరున, తాము
దయచేసిచేలను వచ్చి చూడఁ బ్రార్థించుచున్నాను.
తమయిష్టానుసార మవి కోతకు సిద్ధముగా ను
న్నవి.

బ్రాహ్మ.— నిజమౌనా? నమ్మవచ్చునా? ఎట్లుసిద్ధ మైనది ? తెల్ల
వారులోపల నింతటి విశేషమాయెనా?

సంధు.— వాస్తవము; తమదారుఁడ నబద్ధమాడను.

బ్రాహ్మ.— ఎవరురా అక్కడ ?

సౌకరు.— (ప్రవేశించి) స్వామీ, ఏమియాజ్ఞ ?

బ్రాహ్మ.— ఈనందుడు చేయుచేలన్నియు చక్కగాఁ బండి
కోతకు సిద్ధముగానున్న వేమో చూచిరా.

నాకరు.— చిత్తము.

[అని వెళ్లును.]

బ్రాహ్మ.— మంచిది నందా. నీనూటలు కడునద్భుతంబులు.
నా కేమో నమ్మతగినట్లు లేదుగాని, నిన్నటిదిన
ము పాలుబట్టియుండిన కంకులన్నియు నీయుదయ
ములోపల ముదిరి పండి కోత కెట్లుసిద్ధమైనదిరా?
న నేమటించెదవా? అబద్ధమయ్యెనా నీవిక
బ్రతకవు.

నందు.— స్వామీ! వాస్తవము. నాపాలిటి యాసభాపతి న
న్ననుగ్రహింప నెంచి యటుచేసి, నాకు రాత్రి
స్వప్నమున నివేదించి, తమ్ము ప్రార్థించి, సంగతి
నెఱింగించి నెలవు గైకొని తన్ను దర్శింప రమ్మని
యాజ్ఞాపించెను.

[నాకరు ప్రవేశించును.]

నాకరు.— స్వామీ! పోయి చూచితి. ఊరివా రందఱు నాశ్చ
ర్యముతో చూచుచున్నారు. ఇదేమో దయ్యమో!
భూతమో! యిట్లు చేసియుండు ననియు ననుకొను
చున్నారు. కొందఱిది నందుని నిజమైన భక్తియే

యనియు ననుచున్నారు. ఉండే ఊరు జూచిన ఈతీ
రుగా నున్నది. స్వామీ! మన మేడ నెక్కి చూచిన
దాని నిజము తెలియగలదు.

బ్రాహ్మ.— అటులనా సరి. వెళ్లిచూచి వచ్చెదను.

[వెళ్లును.]

తృతీయాంకము - తృతీయరంగము.

ఫలము: మిరాశిదారునింటి ప్రాంగణము.

బ్రాహ్మణుడు ప్రవేశించును.

రాగము: నాదనామక్రియ. తాళము. మిశ్రపకము.

బ్రాహ్మ. —

నందా నీశివభక్తిక్ - మందుడనై కాననైతి నివృత్తిక్
కొంటివి సిద్ధుడై ముక్తిక్ - దానికింటి ననుకొంటి నెల్లశాస్త్రోక్తిక్
వేదశాస్త్రంబులయుక్తిక్ - నీవు బోధించియు నరయలేనైతివ్యక్తిక్.

నందా, నీవే పరమభక్తుడవు. మహాను భావుడవు.
నీవంటి యొర్పరి నేనెందును గనను. నీభక్తి నెఱుగ
కనిన్ను చాల బాధలబెట్టితి. మనసు నొప్పించితి.
నన్ను క్షమించుము. నీవంటివాడు నాకు దాసుఁ
డగుటచేత నే కృతార్థుడనైతి. నాజీవము తఱించి
నది. నీ కిదె యనంతకోటి సమస్కారములు.

రాగము : నాదనామక్రియతాళము.

నంద. —

స్వామీ మీరు నాయందక్ స్త్రీతిచే నీరీతిఁ బల్కితి రండుక్
కొందు మీవలసనిందు స్వామీ - ఎందు నెఱలేని యానంద మిట్లు.

స్వామీ, మీరు నన్నేమి చేసితిరి ? నాపూర్వపు
పాపము తమ్మునాకు సెలవీయకుండఁగఁజేసె. ఇప్పుటి

కదితీరినది. తమకనుగ్రహము పుట్టినది. ఆనటనసభే
శుడునాచిత్తమును శోధింప నెంచి తమమూలముగ
నట్లుచేసె. వారి కనుగ్రహము పుట్టినది: తమకును.

రాగము: యదుకులకాంభోజి. తాళము: ఆది.

బ్రాహ్మ— నీపై నేను - పాపిన్వై చేసిన - కోపంబుల నందా.

పైపుచు నన్నొక దరిఁ జేర్చి యింకఁ గాపాడుము నందా.

నందుడు-- నాపాపంబే యీపాటిగ నను - నాపించినదయ్యా

కాపాడుటకా - ఏ పాటిమఱి - యీపంచముడయ్యా

బ్రాహ్మ— భుక్తికిఁ గలదు - శక్తియుఁగలదు - భక్తిఁదెలుపునందా

ముక్తియెట్లు - లవ్యక్తునకొదవుకా - యుక్తిఁదెలుపునందా.

నందుడు— ఒకపుచ్చక్తి - చిదంబరేశుని - ముదమందుచునయ్యా

ఎదయందెపుడు - నావేంకటాఖ్యనుతుం గధనముచేయుమయ్యా.

బ్రాహ్మ.— ఇన్ని దినములు నేను కామక్రోధాదులకులోనైనన్న
నే నెఱుగక మహాగర్వమున నిన్నెన్నియోబాధల
పెట్టితి; నన్నుక్షమింపుము. ప్రపంచసుఖంబులకు
మించినసుఖము లేదని విఱ్ఱివీగుచు వేఱులోకంబులు
లేవని పరమనాస్తికుడ నైయుంటి. అట్టినాకు నీవు
గురుండనై యుపదేష్టనై తరింపజేసితివి.

ఉ॥ శాస్త్రపురాణసంచయము సత్త్వవిహీన మటంచుఁ ద్రోచితికా

గాత్రము శుద్ధమాయెఁ బొడఁగాంచితి భక్తియ యున్నజాలు నకా

నూత్రమె మంత్రమగముగఁ జూచితి నీయుపదేశ మందితికా

క్షేత్రము లెల్ల యాత్రఁ జని చేరుదు వేగమె తిల్వకానలొకా॥

ఇక సీలోకసుఖంబులు బుద్బుదప్రాయము లనియు,
 శాశ్వత సుఖంబు స్వర్గలోకసుఖంబే యనియు,
 అందులకు మార్గము భక్తియే యనియును, ఉపదేశించి
 తివి. మరల సీకిదెనచున్నారములు. సీకిక దాస్యము
 లేదు. స్వతంత్రుడవై తివి. నీయిష్టానుసారము చిదం
 బరమునకు బొమ్ము, ఆనటనసభేశుని దర్శింపుము,
 పొమ్ము. మఱియొకతడవ నిన్ను నేను వేడుకొందును.
 సందా! ని న్నెఱుగక, నిందించి కష్టపెట్టినందుల
 కేమాత్రమును కినియక క్షమింపవేడదను.

సంధు.—

స్వామీ, బాల్యముమొదలు నన్ను పోషించి వృద్ధికి
 దెచ్చుటయే కాక మీయండనుండఁ బట్టియేగదా
 నాకీసద్గతి యలవడనాయెను. ఇంతియే కాక తామ
 నునట్లు నన్నంత కష్టపెట్టఁబట్టియేగదా నాకుమఱింత
 భక్తియలవడుటాయె. స్వామీ, తామునన్ను క్షమించి
 యాశీర్వదించి పంపుడు. స్వామీ, తాము నన్ను
 నెంబడింతునంటిరి, చక్కని యోచనయే. అయిన
 ను మీవలన, మీయండ నెందఱో బీదనాదలును,
 ఎన్ని యోజీవములును బ్రదుకుచున్నవి. వెంటనే వెంబ
 డింతురేని వారును, అవియు నాదరణఁ బొసియల్లా
 డవలసియుండు. నే నట్లుకాక యొంటరిని, తాము
 సంసారమం దుండియే భక్తిజేసి ముక్తి చెంద
 వచ్చును. లేదా, కొంతకాలమునకుఁ బిదప సన్నన్య
 సింపవచ్చును.

బ్రాహ్మ. — సందా, పోయెదవా? పొమ్ము. సన్నొక్కసారినిన్ను
కొగిలించికొననిమ్ము. నీవెందున్నను నన్నమఱువకు
ము. పొమ్ము. చిదంబరమున స్వామిదర్శనము చేయు
నపుడు సన్నొకమారు తలచుకొనుము.

[సందుని కాగిలించుకొనును.]

సందు. — (నమస్కరించి వెళ్లును.)

బ్రాహ్మ. — [నిష్క్రమించును.]

శ్రీ రస్తు. నందునిచరిత్రము.

చతుర్థాంకము - ప్రథమరంగము.

స్థలము: చిదంబరమున నొకవీధి.

[నందుడు పాడుచుఁ బ్రవేశించును.]

రాగము : నానాజీ. తాళము : ఆది.

నందు. —

నుందర మగ్గునందనములును - ఇందలి పద్మసరంబులును
చందరశాలామందరములును - చంద్రసభేశునిధ్వజ మహాహా,
నలుదెసలను గోపురములును - పలువిధమణిమండపములును.
చాలగువృక్షపథంబులును - పొలుపొద్దిజులగృహంబులును
కంటినిసచ్చిదానందమును - ఉంటిని యోగానందమునఁ
గొంటిని పరమానందమును - వెంటనె బ్రహ్మానందమును.

కనకసభేశుఁడనన్నుఁగరుణించెను; నాయొడయఁడు
నాకు సెలవిచ్చి పంపెను. ఇంక ధన్యుడ నైతిని. ఆ
పైని యెట్లు నేనీయగ్రహారమును దాటి యూలయ
మును పిమ్మట సన్నిధిని చేరఁగలనో? ఆపరమేశ్వరు
నెట్లు చూడఁగలనో, తరింపఁగలనో యను చింత
మాత్రము బాధించుచున్నది. [ఘంటారవము] ఏమి
చేయుటకును, ఎటుపోవుటకును దోషదు. మాలవా

నీకిచట నేమి యనియని చేరనీయక తటిమివేసిన, నింత
గడిచి వచ్చిన నా కింక గతి? ఈశ్వరా! జగదీశ్వరా!

రాగము : మాంజి . తాళము : చాపు.

అరుగనొనా - అయ్యా - మీకు

ఓరనుండి కొనియాడను పాడను అరుగ!

కరుణాలవాలుండ బొదువే - స్వామి

పరమచందాలుండ నైతి నే - నీదు

పరమానందతాండవవేడుక జూడ!

పంచముండై జనియించితి స్వామీ,

కొంచెమైనను చేయనైతి నే - పున్నెము

మించివచ్చితి భవసాగరము

ఎంచి సన్నిధివచ్చితి నే

కరుణా భరణా శనిబండితి నిను అరుగ!

నీసన్నిధినుండువా రెంత మమ్ముచేరనీయక గాని, నీ
దర్శనము చేయనీయక గాని యుండినను, మాయంత
రంగమున నుండు నీరూపును మాపంగలరా? నిన్ను
స్తరించుట నాపంగలరా? అదేలనో వా రెఱుంగకు
న్నాడు?—ఏల వారి కీవెట్టి? వారికి గాదు—నాకు
—కష్టపడిననే ఫలము. నమస్తము కర్తానుసారము.
సన్నితరస్తునికలలో నాకగపడి, రప్పించుకొనిన వర
దాయకుండు, కరుణాలవాలుండు, కడకు చేవిడుచు
నా? ఊహించిడువండు, నమ్మిచెడినవారులేరు. లీలా
మానుష విగ్రహుండు ఏలీల గావించునో? ఇంక
ను వేచెద. ఆరినినే భజించుచుండెద. [పాడును]

రాగము : ధన్యాసి. తాళము: ఆది.

కనకసభావతి దగ్ధన మొకసరి - కనిన పాపము లీగున్||
 సనకసందన - మునులు నుతించెడి
 దినకరితోటిలేజోమయుఁడౌ నా|| కనక||
 క్షీర్తనలను విసంగల్లు సామిప్యము
 పఠనముఁ జేసినఁ గల్గు సాగోక్యము.
 మననముఁ జేసినఁ గల్గు సారూప్యము
 అన్నిట దేహికఁ గల్గు సాయుజ్యము|| కనక||
 పెరపెరయోచన జేయుట యల్ల
 పరిగతిఁ జెందునపాయము కల్ల
 ఎరివేంకటాఖ్యుని మన ముల్లస్థిల్లః
 గరుణాకరుఁ డనుచును మీ కెల్ల|| కనక||

(యపనికపదును.)

చతుర్థాంకము - ద్వితీయరంగము.

సభాము : చిదంబరము కోటముట.

తైలమ్మ, కామాక్షమ్మ ప్రవేశింతురు.

తైలమ్మ.— ఎవరాపోయ్యేటి, కామాక్షమ్మగారా?

కామా.— తైలమ్మగారా ఆ అడిగేది?

తైల.— బాను. [నారు.

కామా.— ఎక్కడికి యీవేళ యింత పొద్దున్నే బయలుదేరి

తైల.— స్నానానికి.

కామా.— ఏమి విశేషము?

తైల.— మానారేమో పనున్నాది. ఎక్కడి కోవెళ్లవలెనంటేను.

కామా.— చలివేళే, మీ రిప్పుడే లేవడం, స్నానానికి వెళ్లడం ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

తైల.— సరేగాని, మీకాచేరి కొట్లెట్టున్నది?

కామా.— ఉండడమేమి? (నిట్టూర్పు) నాల్గోజులుగా వేళిన చేయి తీయుట లేదు. మనలోకమే లేదు.

తైల.— అయితే అదే రోగమమ్మా, అనాకొనా లేనిరోగం. పాపం పిల్లదాని కెక్కుణ్ణు చొచ్చిందో?

కామా.— ఎక్కుణ్ణుచోనా, దానిప్రాణాల కుస్సురు మని మేన

మామగాడు చిక్కినాడు. నాల్గుడబ్బులు వస్తుందిగదా యని 80 యేండ్లముశిలివాని కిచ్చాడు. మేమంతా వొడ్డొడ్డోనని మొత్తుకొన్నావినలేదు. ఊఁ — దానిరాత యెవరు తప్పింపగలరు ?

[అని నేడును.

తైల.— ఏడవకండి. ఏడవకండి. పాపం. గ్రహచారాలన్నీ మనకు మనుష్యులకుగాక రాళ్ల కొస్తాయా. పెద్ద వాళ్లు మీకు తెలియనిదిలేదు.

కామ.— మరేంలేదు. అది యేసాఖ్యం యెరగదు. పాపం యెట్లయినా ప్రాణాలతో బ్రదికి బట్టకడితేచాలును.

[కేవల మీనాక్షుడు ప్రవేశించును.

శేష.— అదేమే. మీనాక్షీ. రాత్రి కనకవల్లిని మొగుడట్లా చావలెన్నినాడు. వాడిపోగుకుంగా !

మీనా.— వాణ్ణి నువ్వేమెరుగుదువు. సిరుడుశ్రావణ మంగళ్యారంనాడు ఎందుకో కోపమొచ్చి ప్రక్కనున్నదుడ్డు కట్టదీసి చావమొత్తేటప్పటికి చేలిగాజులన్నీ విటిగి పూజచేస్తున్న అమ్మవారిమీద పడిపోయిందే.

[గౌరవప్రవేశించును.

గౌర.— మరితిన్నరూ దానిచేతిలకు.

శేష.— దానిచేతి లేమిట ?

గౌర.— చేతలా? వాడు ఇల్లువాకిలొల్లక అట్టేదేబరిస్తుంటే అన్నిటికీ ఓరుస్తుండేదే చేతలు.

(సమకాలిని ప్రవేశించును)

శక్కు. — పరిసరి. దానిగుణాలు మీకు తెలియవు గాని, అది మాత్రం సామాన్యరాలా? మొన్న అస్తమానమ ప్పడు చిత్రకూటం వెళ్ళండి ఆచార్యవాళ్ళరంగడితో ముట్టాడుతుంటే మొగుడక్కణ్ణుడో వస్తూ అది చూచాడట. దానిపని బాగున్నా? మగవా డెట్లున్నా ఆతేజులలేదు. ఆడవాళ్ళుమాత్రం తిన్నగా నూడవట్టుందే.

సౌ. — అదిగాదే, పాపం నుంచునే అత్తగా వెంత కోడం ట్రికం వెట్టి వేపుకొని తింటున్నదే. రోజూ దాని మొగుడు దేవాలయంనూడి యింటికి వచ్చేటప్ప టికి లేనిపోనివి నాల్గు చెప్పి తన్నిస్తున్నది. దీని కేమి చేటుకాలమే. అదట్లుండ నియ్యండి. నేను అత్తిగాను లేకున్నా ఆడబిడ్డవల్ల పడ్డబాధవుందే. అబ్బబ్బ యమబాధ యిక అక్కర్లేదు. నాకు మంచి కాల ముండి నిరుడు అమ్మవారుపోశి దైవం కడు పు చల్లగా ఇప్పటి కాచెంగాళమ్మకు ఆదివారమా దివారం అంబలిపోయిస్తున్నా. ఇక యెనరైనా ఆడ బిడ్డ నని వస్తారేమో నని, ఆ ఆవిడవెళ్ళింది మొద లు, కొంచెము మనుష్యులలో కలిశి పట్టెడుమెతు కులు తింటున్నాను.

శేష. — పిండిబొమ్మనుచేసి పీటమీదపొడితే ఆడబిడ్డతనానికి అదిరదిరి పడ్డదట.

గౌర.— ఇదుగోనమ్మో, నే నన్ననూట లెక్కడా వాడవద్దు. ఆమెచెవులో పడితేనా ఇక చంపివేస్తుంది.

శేష.— సరేలే, ఇదాపని. ఇంటింటా మట్టిపోయ్యే. గౌరీ, ఏమిటిదే మెడలోన? నానలుకొన్నావా యేమిటి?

ఒకరిద్దఱు — ఎక్కణ్ణే, ఎక్కణ్ణే?

[అనిచూతురు.

సక్క.— దానికేమిలెండి. ఇప్పటికి యింటికి వెద్దదైంది. మగడికి అభిమానం. అత్తిగారూ అడవిడ్డపోగానే మగడు ఏటా ఒకసొమ్ము చేయిస్తుంటాడు.

గౌర.— మీ కేంచెప్పి. కాపురానికి వచ్చిపడేండ్లైనవి. ఒకసొమ్ముగాని నుంచిచీరగాని తుదకు రవికిగాని యెరగను. ఇప్పటికేదో వెక్కిరించినట్లు ఒకటూనే మీరు పరిచానాచేస్తారు. కనకవల్లిసీ చూడండి. తలమొదలు కాళ్లపాదములన్నీ ఎన్నెన్నో లున్నవో. దానిమగనికి దానిమీద అమితానురాగం. ఇచ్చిపెట్టుకొన్నది.

మానా.— అదిగాదే. నీకూతురిని జ్ఞానమ్మకొడు కిక్కిస్తారన్న చెప్పావుకాపు.

సక్క.— ఏమి. జ్ఞానమ్మ కొడుకే? సొమ్ము లేంపెడతారు?

మానా.— సొమ్ములేమిటి. సొమ్ములును గిమ్ములును వారికేముందీ గృహ్లామి?

శేష.— ఏమీ, పెండ్లంటే తుదకు నూరువరహాలుసొమ్ములన్నాలేకుండానా?

మీనా.— వరహాలుకావు. నూరుదమ్మిడీలు చెప్పు.

సక్క.— ఏమే, నిజమేనా?

మీనా.— ఇతిగో నే నొకటంటా విను. సొమ్ములెందుకు, గిమ్ములెందుకు? ఆలుమొగుడు తీన్నగా ఉంటే అదే చాలు. బుద్ధివస్తే సంపాదించి వాడే పెడుతాడు. ఇప్పుడది కావలే. ఇది కావలెనంటే. వాళ్లు వియ్యంకులకు సమానంగా జరుపుకోవలెనని, ఉండేదికాస్తా అమ్మకోవడం, వెనకటికి భోజనానికిగాని కొడుకు చదువుకుగాని లేక అల్లాశి ఆకులు మెయడం. పిల్ల పెద్దదై యింటికి వచ్చేటప్పటికి యేమీలేక, అదివచ్చినవేళ— ఇదివచ్చినవేళ, అనిదాని ఉసురునానుకోవడం ఏంబాగుంటే. నా కేగనక కూతురుంటే ఊరికే ఒక బ్రహ్మచారిని పిలుచుకొని వచ్చి కట్టివేతును.

సక్క.— నీమాటలు నిజమేయ్యో. తిరుప్పావనంలో అప్పుయ్యదీక్షితూల అల్లుడిగతి యేమై ఉ. ఇప్పుటికి కూటికి లేదు. 10, 20 పేలిస్తేనే గాని ప్రయోజనం చేసికొననని అంటున్నాడు. గొప్పవానికి పిల్లగదా అని, మగ పిల్లవాడులేమి గదా అని ఆస్తంతామనకొస్తుందని, ఉండేదికాస్తా పూసాపుట్టా అంతా అమ్మకొని యిప్పటికి జోలె కట్టుకొనేగతిపేకిని మూర్ఖుడేతి పిల్లనింట్లోనే పెట్టుకోవలెననే బుద్ధివారికిని అయిందే.

గౌర.— ఇదిగో, చాలాపొద్దయింది మాటలలోనే. సూర్యోదయానికంతా చేరవలెనన్నారు మాయంటాయన.

తైల.— మరిమాయింటాయనా ఆమాటే అన్నారు.

శేష.— మాయింటాయనా ఆమాటే అన్నారు.

సమ్య.— ఏమివిశేషం ?

మీనా.— ఎవడోనందుడట. మాలవాడట. వాడు మహాభక్తుడట. వానిని బ్రాహ్మణులు గుడికిగాని తుదకు అగ్రహారముతెట్టుగాని రాసేరు గదా. అందుచేత వాడేషస్తుంటే, దేవుడు కలలో మాయింటాయనతోపొద్దున్నే పూజకుంభాలతో మేళతాళాలతో వేదపారాయణాలతో వానిని ఎదురేగి పిలుచుకొని రావలిశిం దని అన్నాడట, అందుగ్గాను.

శేష.— మాయింటాయనా ఆమాటే అన్నారు.

గౌ.— మావారుగూడ ఆలాగే చెప్పిరి.

కామా.— ఏంకాలమే. మాలవాడు ఊళ్లోకిరావడం. అందులో అగ్రహారం. మరి దేవాలయానికి వెళ్లడం, బ్రాహ్మణులు వెళ్లడం. అంతాకలిముదురుతున్నది. పీడ. మనంవాళ్లను చూస్తేనేపాపం. పేరుచెపితేనే స్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవలె.

మీనా.— అమ్మా. పెద్దవాళ్లట్లా అనబోకండి. మనకంతా డెలివివచ్చేందుకేకదా, దేవుడురాత్రి కలలో యిట్లా చెప్పడం? మాలమంగలి అంతామనంగా తెచ్చిపెట్టుకొన్నదేగదా ! మాలవాడేనని దేవుడు వాణ్ణి పుట్టించకగాని, ఇప్పుడు గుడిలోకి పిలుచుకోరావద్దని

గాని అన్నాడా? అట్లనకండి. వాడు మహాగొప్ప వాడట.

కామా. — సరినరి. మీ కేం చెడిపోయ్యేకాలమే? ఇట్లా సంకర మాతారు. మీకంతా కొంచెం చదువు రాబట్టి యిట్టి విపరీతపుబుద్ధులు పుడుతున్నాయి, చాలు మీసహవాసం.

శేష. — అమ్మా. మనమే గొప్ప, మనకే దేవుడు, మన కాయ మ్మ, మన కారోగ్యం. అన్నీ మనకే సంపత్తి ఇకవారి గతి? తెలివిగలమనము తెక్కువగా ఉండేవాళ్లను వృద్ధిలోకితెస్తే అదిమహా పుణ్యమను కోండి. ఇం తెకన్నా విశేషంలేదు.

కామా. — పుణ్యమో గిణ్యమో. చాలు నిలుపండి, మీసహ వాసం. అంతా మాలమయం చేస్తున్నారు. నేనెల్లి పోతా.

[నిష్క్రమింతుడు.

తక్కినవారు. సరేగాని, గట్టుకొచ్చినాము. ఇక వేగరంవెళదాం రండి.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు.

శ్రీ నందునిచరిత్రము.

సంచమాంకము.

స్థలము: చిదంబరదేవాలయము.

[బ్రాహ్మణులు మంత్రపుష్పము పఠింతురు. వాద్యములు, కర్పూరహారతిమున్నగునవి జరుగును. కడపట జ్యోతి యగపడును. సందుఁడందు ప్రవేశించును, మరల క్షణమునకు సందుఁడు విభూతి రుద్రాక్షమాలాధరుడై ప్రవేశించును. బ్రాహ్మణులకందఱకును నమస్కరించును]

సంఘ. — అర్చనారా, అందఱకు ననుస్కారములు. మీకొక్కవిషయము చెలువఁగోరితిని. అది మీకందఱకును తెలియనివిషయము కాదు, గాని విపరీతముగాఁ నెంచవలదు. జగన్నాథుఁడగు పరమేశ్వరుని పరమాణు స్వరూపుల మగు మనలో నొకరెక్కువయు నొకరు తక్కువయులేదు. అతనికి జాతిమతభేదములులేవు. అతనికి క్రోధమాత్సర్యంబులు లేవు. కిర్తననుసరించిపుట్టుకలో నెచ్చుతక్కువ లుండినను, కాలదేశవర్తమానంబులననుసరించి కొన్ని వ్యవస్థలు

కొంతెవరి కుండవలసిన దావశ్యకమైనను, సోదరభా
వమున నూతంబడినవాని కూతనిచ్చి కాపాడవలయు
ను, విడువరాదు. విరాట్స్వరూపునకు, పరమాణుస్వ
రూపుల మగు మన కట్టి విచరితభేదము ఉండనగు
నా? ఉండిన నరినికపచారము గలిగించినట్లుగాదా?
సర్వభూతములను తమవలెనే పాటించి, యహింసా
మనస్కులై యుంటయే సకలధర్మములలోను
మేలైనది. ఎవ రెన్నిపదముల నుండినను, ఎన్నదా
రులంబోయినను, తుదకు చేరవలసినదాతనినేగదా?
అదియే పరమానందము, యోగానందము, విద్యా
నందము, సచ్చిదానందము, బ్రహ్మానందము.
ఆయానందమే యీశ్వర స్వరూపము. ఇదియే
మనమందఱము మనసునందు దృఢముగానుంచు
కొనవలసిన శ్రుతి. ఇక నేజెప్పవలసిన దేదియు
లేదు. నన్ను పరిమేశ్వరుండనుగ్రహించెను. కొన్ని
దినములు తాపనవృత్తినుండి తుద కతని కలిసికొన
వలసిన బ్రాజ్ఞయాయెను. ఇక నేను తపమునకు వెళ్లే
దను. మీకందఱకునమస్కారములు.

శ్లో. ఒక్కండె లోకరక్షకుండు నొక్కండె దైవము నెందుఁజూచినన్

మిమ్ముట మైన రూపముల మింటికి మంటికి నూత్రధారియై

తక్కి నమస్తలోకములఁ దాండవమాడుచు నున్నవాఁడు తా

నొక్కండెగాక యీశ్వరుఁ డొక్కొక్కఁ డుకావఁగ లేడు లోకులఁ.

చ. వెలయంగఁ జావుఁ బుట్టుఁ గల వేల్పులఁ గొల్పిన సౌఖ్యశేషముం
 గలుగదు నిప్పు డిందులకుఁగా ననుమానము లేదు పుట్టుచా
 వులు మఱి లేని సాంబుని శివుక్ భజించినవారు ధన్యులై
 పలితమైన యాపదహసౌఖ్యము నొందుచునుండు రిప్పడే.

(నమస్కరించి వెళ్లును.)

మంగళమ్ - మంగళమ్ - మంగళమ్.

